کتابِ جدیدِ فارسی

کلاسِ ہفتم

پنجاب ٹیکسٹ بک بورڈ - لاہور

کوڈ نمبر	ایڈیشن	طباعت	تعداد اشاعت	قیمت
XLV / AD	اول	دوم	5,000	18.00

جملہ حقوق بحقِ پنجاب ٹیکسٹ بک بورڈ، لاہور محفوظ ہیں۔

تیار کردہ : پنجاب ٹیکسٹ بک بورڈ، لاہور

نظرِ ثانی شدہ قومی ریویو کمیٹی وفاقی وزارت تعلیم حکومت پاکستان

مصنفین : ڈاکٹر محمد بشیر حسین (مرحوم)

میرزا ھادی علی بیگ (مرحوم)

سید نصیر شادانی

مدیر : ڈاکٹر محمد بشیر حسین (مرحوم)

تجدید نظر و اضافات :

ڈاکٹر آفتاب اصغر

نگران طباعت : ریاض حسین ، خانم شگفتہ صابر

کمپوزنگ : بہ تعاون خانہ فرھنگ جمہوری اسلامی ایران-لاہور

ناشر : شاہد بک سنٹر، لاہور

مطبع : ہاشم اینڈ حماد پرنٹرز، لاہور

فہرست

درس اول	مناجات (نظم)
درس دوم	نعت رسول اکرمؐ
درس سوم	صبر و پایداری
درس چہارم	پیامبر ما و کودکان
درس پنجم	چہ خوش باشد نماز پنجگانہ (نظم)
درس ششم	پایتخت پاکستان
درس ہفتم	پندہای لقمان بہ پسر خود
درس ہشتم	تابندہ پاکستان ما
درس نہم	یار غار (حضرت ابوبکر صدیقؓ)
درس دہم	کتابفروشی (مکالمہ)
درس یازدہم	روباہ و زاغ (نظم)
درس دوازدہم	فاروق اعظم (حضرت عمرؓ)
درس سیزدہم	حضرت عائشہ صدیقہؓ
درس چہاردہم	چشمہ و سنگ (نظم)
درس پانزدہم	وفای بہ عہد (حکایت)
درس شانزدہم	اتفاق و اتحاد
درس ہفدہم	قبول رنج فرما، دانش آموز (نظم)

درس هیجدهم	مکّه معظمه
درس نوزدهم	ساعت (مکالمه)
درس بیستم	نماز
درس بیست و یکم	احترام پدر و مادر
درس بیست و دوم	فروتنی (نظم)
درس بیست و سوم	مجاهد لاثانی (سید جمال الدین افغانیؒ)
درس بیست و چهارم	چراغ برق
درس بیست و پنجم	جوانِ راستگو (حکایت)
درس بیست و ششم	ورزش
درس بیست و هفتم	اقبالؒ
درس بیست و هشتم	ذمی بخندیم (دستور زبان)
درس بیست و نهم	چهار فصلِ سال (مکالمه)
درس سی ام	با خلق خدا کن نکوئی
درس سی و یکم	بهر ما مشکل گشا علم است علم (نظم)
درس سی و دوم	عیدِ فطر
درس سی و سوم	خوار بار فروشی (مکالمه)
درس سی و چهارم	خنده کنیم (کرایه تاکسی)
درس سی و پنجم	اُتوبُوس (مکالمه)
درس سی و ششم	مادر ملت
درس سی و هفتم	چوپان دروغگو (حکایت)
درس سی و هشتم	احوال پرسی (مکالمه)

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

به نام خدا وند بخشنده مهربان

درسِ اوّل

مناجات

پادشاها جرم مارا در گذار — ما گنهگاریم و تو آمرز گار
تو نکوکاری و ما بد کرده ایم — جرم بی اندازه ، بی حد کرده ایم
روز وشب اندر معاصی بوده ایم — غافل از امر و نواهی بوده ایم
بر در آمد ، بندهٔ بگریخته — آبروی خود به عصیان ریخته
بحرِ الطاف تو بی پایان بود — نا امید از رحمتت شیطان بود
چشم دارم از گنه پاکم کنی — پیش از آن کاندر لحد خاکم کنی

اندر آن دم کز بدن جانم بَری
از جهان با نور ایمانم بَری

(پند نامه عطار)

فرهنگ

مناجات : خدا کی بارگاہ میں دعا

آمرز گار : بخشنے والا

معاصی : جمع ہے معصیت کی، گناہ

آبرو ریختن : بے عزت ہونا

امر : (اس کی جمع اوامر ہے) وہ کام جن کے کرنے کا اللہ تعالیٰ نے حکم دیا ہے

نواهی : وہ کام جن کے کرنے سے اللہ نے منع کیا ہے

تمرین

۱-فارسی میں ترجمہ کریں۔

۱-اے اللہ ہم گناہ گار ہیں۔

۲-اے اللہ تو بخشنے والا ہے۔

۳-اے اللہ تو ہمارے گناہ بخش دے۔

۴-اے اللہ ہمارے گناہ بے حد ہیں۔

۵-اے اللہ تیرا کرم بے انتہا ہے۔

۲-اس نظم کا ترجمہ مسلسل وسلیس نثر میں لکھیے۔

۳-اس مناجات کو زبانی یاد کر لیجیے۔

درسِ دوم

نعت رسول اکرمﷺ

خواجۂ دنیا و دین گنج وفا　　صدر و بدر هر دو عالم مصطفیٰ
پیشوایی این جهان و آن جهان　　مقتدایی آشکارا و نهان
او فصیح عالم و من لال او　　کی توانم داد شرح حال او
وصف او کی لایق این ناکس است　　واصف او خالق عالم بس است

مهترین و بهترین انبیاء
رهنمای اصفیاء و اولیاء

(فریدالدین عطار)

فرهنگ

خواجه دنیا : دنیا کا مالک
صدر : مرکزی شخصیت، سردار
مقتدا : پیشوا، امام، قائد، راہنما
فصیح : خوش کلام ، خوش گفتار
شرح دادن : تفصیل بیان کرنا
واصف : وصف بیان کرنے والا
مهترین : سب سے بڑا
نهان : چھپا ہوا ، باطن

گنج وفا : وفا کا سرمایہ یا خزانہ
بدر : چودھویں کا چاند
آشکارا : ظاہر
لال : گونگا
ناکس : حقیر
خالق عالم : دنیا کا پیدا کرنے والا، خدا
اصفیا : جمع صفی، پاک ، چنے ہوئے یا مخصوص لوگ

تمرین

۱- درج ذیل سوالات کے جوابات فارسی میں دیں۔

۱- خواجه دنیا یعنی چه ؟

۲- صدر و بدر هر دو عالم کیست ؟

۳- فصیح عالم کیست ؟

۴- عطار کدام پیغمبر را مهترین و بهترین انبیا گفته است ؟

۲- مندرجہ ذیل مرکبات کے معنی بتائیے۔

خواجه جهان ، گنج وفا ، فصیح عالم ، خالق عالم ، راهنمای اولیا

۳- واحد سے جمع اور جمع سے واحد فارسی یا عربی قاعدہ کے مطابق بنائیے۔

خواجه ، صدر ، فصیح ، اصفیا ، انبیا ، اولیا

درسِ سوم

صبر و پایداری

چون حضرت محمد ﷺ از جانب خدا پیامبر انتخاب شد تمام مردم را به یگانه پرستی دعوت نمود. دین اسلام روزبه روز پیشرفت می کرد. در هر خانه ای سخن از محمد ﷺ و دین اسلام بود. هر روز به تعداد مسلمانان اضافه می شد. بنا براین مشرکان مکه به حضرت ابو طالب ، عموی پیغمبر ﷺ گفتند: "اگر برادر زاده ات

دست از تبلیغ اسلام نکشد با او و تو مبارزه خواهیم کرد." از این تهدید آشکار حضرت ابو طالب متوجه شد که زندگی آنحضرتؐ در خطر است. کسی را نزد رسول اکرمؐ فرستاد. آنحضرتؐ در جواب عموی محترم خود چنین فرمود: عمو جان! اگر خورشید را در دست راست و ماه را در دست چپ من بگذارند هرگز دست از تبلیغ اسلام دست نخواهیم کشید. تا خداوند دین خود را ظاهر سازد یا آن که جان خود را در این کار از دست بدهم.

(دکتر آفتاب اصغر)

فرهنگ

صبرو پایداری : صبر واستقلال

صحبت : گفتگو، بات چیت، گفت وشنید

سخن بود : چرچا تھا ، تذکرہ تھا

دست کشیدن : ہاتھ کھینچنا

تہدید آشکار : کھلم کھلا دھمکی

چپ : بایاں

یگانه پرستی : یکتاپرستی، خدائے واحد کی پرستش

پیشرفت : ترقی

برادر زاده : بھتیجا

مبارزه خواهیم کرد : ہم جنگ لڑیں گے

متوجه شدند : وہ سمجھ گئے

راست : دایاں

تمرین

۱- فارسی میں جواب دیجیے۔

۱- حضرت محمدؐ تمام مردم را به چه دعوت نمود ؟

۲- بزرگان قریش از عموی پیغمبرﷺ چه خواستند ؟

۳- در هر خانه سخن از چه چیز بود ؟

۴- مشرکان به عمومی پیغمبرؐ چه گفتند ؟

۵- آنحضرتؐ در جواب عموی خود چه فرمود ؟

۲- خالی جگہ پر کیجیے۔

(الف) چون حضرت محمدؐ از جانب خدا پیامبر ..... شد.

(ب) بزرگان قریش ..... صحبت کردند.

(ج) هر روز ..... اضافه می شد.

(د) بنابر این مشرکین مکه آخرین بار به حضرت ابو طالبؓ ..... گفتند.

(ه) حضرت ابو طالبؓ متوجه شد که زندگی آنحضرتؐ ..... است.

۳- فارسی میں ترجمہ کیجیے۔

۱- آنحضرتؐ نے اہل مکہ کو اسلام قبول کرنے کی دعوت دی۔

۲- مشرکوں نے آپؐ کے چچا سے بات چیت کی۔

۳- دین اسلام نے روز بروز ترقی کی۔

۴- ہم ان کے خلاف لڑیں گے۔

۵- میں تبلیغ اسلام سے دست بردار نہیں ہوں گا۔

۴- مندرجہ ذیل افعال کی اقسام بتائیے۔

انتخاب شد ، منع کنند ، پیشرفت می کرد ، مبارزه خواهیم کرد ، بگذارند

درسِ چهارم

پیامبر ما و کودکان

حضرت محمد مصطفی ﷺ کودکان را بسیار دوست داشت. حتی پیش از آن که کودکان به پیامبرؐ سلام کنند، ایشان به کودکان سلام می کرد. همیشه در بارهٔ بچه ها می فرمود! " با کودکان مهربان باشید. کسی که به کودکان مهربانی نکند مسلمان نیست."

یکی از اصحاب پیامبرؐ می فرماید : روزی نماز با آنحضرتؐ خواندم و با او به طرف خانه رفتم. کودکان را دیدم که دوان دوان به استقبال آنحضرتؐ آمدند. حضرت محمدؐ آنها را نوازش کرد، با مهربانی دست بر سرشان کشید و با خوشروی با آنها به گفتگو پرداخت. (دکتر آفتاب اصغر)

فرهنگ

دوست داشت : عزیز رکھتے تھے
حتی : یہاں تک کہ
با کودکان : بچوں کے ساتھ
اصحاب : صحابی
دوان دوان : دوڑے دوڑے
نوازش کرد : انہوں نے پیار کیا
خوشرونی : خندہ پیشانی کے ساتھ
به گفتگو پرداخت : بات کرنے لگ گئے
دست بر سرشان کشید : ان کے سر پر ہاتھ پھیرا
مهربان باشید : مہربان رہیں، شفقت سے پیش آئیں

تمرین

۱-درج ذیل سوالوں کے فارسی میں جواب دیجیے۔

۱- حضرت محمدؐ چه کسانی را بسیار دوست داشت ؟

۲- آنحضرتؐ درباره بچه ها چه می فرمود ؟

۳- یکی از اصحاب پیامبرؐ چه می فرماید ؟

۴- حضرت محمدؐ با کودکان چه کرد ؟

۵- حدیث پیغمبرؐ دربارهٔ کودکان چیست ؟

۲- واحد کے جمع اور جمع کے واحد بنائیے۔

کودکان ، دوست ، پیامبر ، بچه ها ، اصحاب

۳- مندرجہ ذیل الفاظ کے متضاد بنائیے۔

کودك ، دوست ، پیش ، مسلمان

۴- مندرجہ ذیل مصادر سے فعل ماضی مطلق کی گردان کیجیے۔

دوست داشتن ، سلام کردن ، مهربان بودن ، دست کشیدن

درسِ پنجم

چه خوش باشد نماز پنجگانه (نظم)

سَحر طی شُد ،مؤذن بانگ برداشت
زجا برخیز، هنگام نماز است

زهر گلدسته ای آواز برخاست
درِ رَحمَت به روی خلق باز است

☆☆☆☆

اگر خواهی نشاط صبحدم را
به آداب مسلمانی ، وضو کن

زآب پاك ، جان را روشنی ده
به سوی قبله، با اخلاص ، رُوکُن

☆☆☆☆

چه خوش باشد که با یاد خداوند
تمام لحظه ها ، دل گیرد آرام

چه خوش باشد نماز پنجگانه
به صبح وظهر، عصر ومغرب وشام

(محمد جواد حجت)

فرهنگ

سحر طی شد : پوہ پھٹ گئی
مؤذن : اذان دینے والا

بانگ برداشت : اذان دی
زهر گلدسته ای : ہرایک مینار سے

آواز برخاست : آواز بلند ہوئی
هنگام نماز : وقت نماز

درِ رحمت : بخشش کا دروازہ
به روی خلق : خلق خدا پر

نشاط صبحدم : صبح کے وقت کی فرحت
جان را روشنی ده : روح کو تازگی دے

به سوی قبله : قبلہ کی جانب
با اخلاص : خلوص کے ساتھ

رُوکُن : رخ کر
دل گیرد آرام : دل تسکین پائے

چه خوش باشد : کیسی اچھی لگتی ہے نماز پنجگانه : پانچ وقت کی نماز

زجا برخیز : (اپنی) جگہ سے اٹھ کھڑا ہو۔

تمرین

۱-فارسی میں جواب دیجیے۔

۱- از هر گلدسته ای چه آواز برخاست ؟

۲- اگر نشاط صبحدم را بخواهیم باید چه بکنیم ؟

۳- با یاد خداوند چه می شود ؟

۴- اسمای نماز پنجگانه چیست ؟

۲-اس نظم کو زبانی یاد کیجیے۔

۳-اس نظم کا مفہوم سادہ نثر میں لکھیے۔

درسِ ششم

پایتخت پاکستان

اسلام آباد پایتخت پاکستان است. اسلام آباد در سال ۱۹۶۱ میلادی نزدیک راولپندی ساخته شد. اسلام آباد در دامنه کوه های مری واقع است. از راولپندی تا اسلام آباد تقریباً ۱۵ کیلومتر فاصله دارد. خیابانهای اسلام آباد خیلی وسیع و

تمیز است. در هر دو طرف خیابانها درختان سبز و سایه دار است. در اسلام آباد چندین گردشگاه و چمن نیز به نظر می آید. گردشگاه "شکر پریان" که روی تپه ای ساخته اند، جای زیبا و دیدنی است. چمن های اسلام آباد گلهای خوش رنگ و خوش بو زیاد دارد. آب خوردنی اسلام آباد از سدِ راول می آید. پنج شش مسجد بزرگ و زیبا نیز در این شهر بنا شده است. مسجد جامع که به اسم "لال مسجد" معروف است از همه زیبا تر است. مسجدی به نام فیصل نیز در اسلام آباد است. این مسجد یکی از بزرگ ترین مساجد دنیا است. هوای اسلام آباد خیلی خوشگوار و لطیف است. اسلام آباد زیبا ترین و تمیز ترین شهر پاکستان است.

(محمد بشیر حسین مرحوم)

فرهنگ

دامنه : دامن

خیابان : سڑک

گردشگاه : سیرگاہ

شکر پریاں : ایک ٹیلے کا نام

دیدنی : دیکھنے کے قابل

وسیع : کھلا

تمیز : صاف ستھری

چمن : پھولوں اور کیاریوں والا باغ

تپه ای : ایک ٹیلا

سدِ راول : راول ڈیم

تمرین

۱- درج ذیل سوالوں کے فارسی میں جواب دیجیے :

۱- آیا اسلام آباد شهری قدیم است ؟

۲- اسلام آباد در چه سالی ساخته شد ؟

۳-آب خوردنی اسلام آباد از کجا می آید ؟

۲-اس سبق میں اسمائے معرفہ یا اسمائے خاص چن کر لکھیے۔

۳-دادند ، ساخته اند ، داده بودند کونسے افعال ہیں ؟

۴-فارسی میں ترجمہ کریں۔

پاکستان کا پایہ تخت اسلام آباد ہے۔اسلام آباد کوئی پرانا شہر نہیں ہے۔یہ شہر ۱۹۶۱ء میں آباد ہوا۔

اسلام آباد کی سڑکیں بہت صاف ستھری ہیں۔

درسِ هفتم

پندهای لقمان به پسرخود

حضرت لقمان حکیمی بود و عالم و دانا. به پسرخود بسیار پندهای سودمند می داد که چند تا از آنها بدین قرار است :

☆ ای پسر ! اغلب در محفل عالمان بنشین وسخن حکیمان را بدقت گوش کن.

☆ ای پسر ! در نماز میت همیشه شرکت کن.

☆ ای پسر ! راستگویی را وظیفهٔ خود دان. کسی که دروغ می گوید قیافه اش بی رونق می شود.

☆ ای پسر ! هیچ جاهل را دوست مدار و هیچ دانا را دشمن مساز.

☆ ای پسر ! درکارهای خود همیشه با علماء مشورت کن.

☆ ای پسر ! سرزنش پدر همانقدر مفید است چنانکه کشت را آب.

☆ ای پسر ! از وام گرفتن پرهیز کن. چون وام ذلت روز و اندوه شب است.

فرهنگ

سودمند : مفید

به دقت گوش کن : غور سے دھیان سے کان لگا کر سنو

سرزنش : ڈانٹ ڈپٹ، ملامت

وام گرفتن : قرض لینا

پرهیز کن : پرہیز کر

اغلب : اکثر

قیافه : صورت، چہرہ

باور : یقین

مشورت کن : مشورہ کرو

تمرین

۱- درج ذیل سوالات کے فارسی میں جوابات دیجیے۔

۱- حضرت لقمان که بود ؟

۲- او به که پند می دادند ؟

۳- قیافه دروغ گو چطور می شود ؟

۴- در کارهای خود با چه کسی باید مشورت کرد ؟

۲- سارے سبق کا اردو میں ترجمہ لکھیے۔

بنشین ، بخور ، بخوری ، آورده باشد ،کون سے افعال ہیں،ان کی گردانیں لکھیے۔

۳- خالی جگہ پر کریں۔

۱- هیچ جاهل را دوست .....

۲-هیچ دانا را ..... مساز۔

۳- از وام گرفتن خود ..... حفظ نما۔

۴- وام ذلت روز و اندوه ..... است۔

درسِ هشتم

تابنده پاکستان ما

تابنده پاکستان ما — پاینده پاکستان ما

این چار عنصر شد بهم — تا ساخت پاکستان ما

هم سرحد و پنجاب هم — سند و بلوچستان ما

باشند هم شیر و شکر — سکان هر استان ما

یک جان دو قالب گشته اند — ایران و پاکستان ما

اسلام را حصن حصین — این خطهٔ پاکان ما

اسلام دین ما بود — آیین ما قرآن ما

برحق همه پیغمبران — توحید هم ایمان ما

هم خاتم پیغمبران — پیغمبر ذیشان ما

یعنی محمدؐ مصطفی — حامی ما رحمان ما

تابنده پاکستان ما

پاینده پاکستان ما

(مرزا هادی علی بیگ مرحوم)

فرهنگ

تابنده : روشن

پاینده : مضبوط، قائم رہنے والا

عنصر : اصل، مادہ، جزو، حصہ

شیرو شکر : دودھ اور شکر (گھلے ملے ہوئے)

سکان : (ساکن کی جمع) باشندے، رہنے والے

حصن حصین : مضبوط قلعہ

حامی : حمایت کرنے والا، مددگار

استان : صوبہ

یک جان دو قالب : ایک روح دو جسم مراد ایک دوسرے کے بہت قریب

تمرین

۱- درج ذیل سوالات کا فارسی میں جوابات دیجیے۔

۱- چہار عنصر پاکستان را اسم ببرید ؟

۲- چون چہار عنصر بہم شدند چہ چیز ساختہ شد ؟

۳- کدام دو کشور یک جان و دو قالب گشتہ اند ؟

۴- دین ما چیست و آیین ما چہ ؟

۵- سکان ہر استان پاکستان باہم چگونہ ہستند ؟

۲- اس ساری نظم کا اردو ترجمہ لکھیے۔

۳- یہ نظم زبانی یاد کیجیے۔

۴- آیین ما ، دین ما ، مرکب اضافی ہیں۔ اس نظم کے باقی سارے مرکب اضافی بھی لکھیے۔

درسِ نهم

یارغار

حضرت ابوبکر صدیقؓ

دوست و رفیق قدیمی حضرت محمدﷺ ابوبکرؓ ابن قحافهؓ یکی از بزرگان مکه بود. قبل از قبول اسلام شغل حضرت ابوبکرؓ تجارت پارچه بود. روزی از خانه بیرون آمد تا دوست خودش حضرت محمدؐ را ببیند در راه با او ملاقات کرد. پرسید ای محمدؐ! چندین روز است شما را در محفل دوستان ندیدم. شنیدم شما دینی نو آورده اید و بتان کعبه را بد می گویید. فرمود آری رفیقم. از طرف خدای یگانه مقام رسالت به من اعطا شده است. پرستش بتان را حرام می دانم و مردم را به طرف پرستش خدای واحد می خوانم. شما را هم به توحید و اسلام دعوت می دهم.

حضرت ابوبکرؓ گفت، اگر این طور است که خیلی خوب. پس من هم به رسالت شما ایمان آوردم. همانندم کلمه لا اله الاالله خواند و مسلمان شد. اولین کسی که از سالمندان مکه به حضرت پیغمبرؐ ایمان آورد حضرت ابوبکرؓ بود.

روزی ابو جهل پیش حضرت ابوبکرؓ آمد و گفت که اگر کسی بگوید: "من به آسمانها رفتم و در چند ثانیه برگشتم" آیا این ممکن است؟ گفت ظاهراً که غیر ممکن است. ابو جهل گفت که رفیق شما محمدؐ این طور می گوید. گفت اگر او می گوید که راست است راست است. حضرت رسولؐ وقتی این را شنید خوشحال شد و لقب "صدیق اکبر" به او عطا فرمود.

روزی که قرار بود پیامبر اکرمﷺ از مکه به مدینه هجرت فرمایند ، کفار مکه خانهٔ ایشان را محاصره کردند. پیامبر اکرمﷺ با ابوبکر از مکه به شبانه خارج شد و در غاری پنهان شد. این دو یار سه روز درآن غار بودند و بعد باهم به مدینه رفتند.

حضرت ابوبکرؓ در راه خدمت به اسلام از جان و مال خود هیچ دریغ نمی ورزید. و هرچه داشت در راه خدا خرج کرد. موقع جنگ تبوك تمام اثاثیهٔ خانه را جمع کرد و در گلیمی پوشید و پیش حضرت پیغمبرؐ برد.

حضرت رسولؐ پرسید ! ای ابوبکرؓ برای زن و بچه های خویش چه باقی گذاشته اید؟عرض کرد : هیچ جز نام خدا و رسولش. حضرت پیغمبرؐ می فرمود که من پاداش احسان همه را دادم ، جز ابوبکرؓ.

همسر محبوب حضرت پیغمبرؐ حضرت عائشه دختر او بود. بعد از وفات حضرت پیغمبرؐ مسلمانان او را خلیفهٔ اوّل رسولؐ خود، انتخاب کردند. درخطاب اوّل خود حضرت ابوبکرؓ گفت ! ای مردم اگر من اطاعت خدا و رسولؐ بکنم، مرا یاری دهید ولی اگر سرپیچی کنم ، مرا راهنمایی کنید و در آن صورت اطاعت من بر شما واجب نیست. نیز فرمود من نخواهم گذاشت که کسی حق دیگری را بخورد و دولت با هیچ کس از مردم دروغ نخواهد گفت و اجازه نخواهم داد ، کسی بی حیا باشد و کارهای بدی را رواج دهد و دولت جهاد را هیچگاه ترك نخواهد گفت .

دو سال و سه ماه بعد از وفات حضرت پیغمبرؐ حضرت ابوبکرؓ نیز در شصت و سه سالگی به رحمت خدا پیوست ودر پهلوی حضرت رسولؐ مدفون گشت.

زبان قلم از بیان فضائل او عاجز است تمام احکام خداوندی را همیشه اطاعت می کرد و تا زنده بود تمام سنن حضرت پیغمبرؐ را زنده نگهداشت.

فرهنگ

یار غار : لقب حضرت صدیق اکبرؓ

شغل : کاروبار

پرستش : عبادت

هماندم : اسی وقت

هیچگاه : ہرگز

دولت : حکومت

فضائل : (فضیلت کی جمع) بزرگیاں، بڑائیاں

زنده نگهداشت : قائم اور جاری رکھا

استفاده : فائدہ

بزرگان : سردار، بڑے لوگ

ببینند : ملاقات کریں

سالمند : عمر رسیدہ

اثاثیه : سامان ، اسباب

سرپیچی : سرکشی، انحراف، اختلاف

راست راست : سچ ہی سچ

سنن : (سنت کی جمع) سنتیں، روایات

اعطاء شد : عطا ہوا

قرار بود : طے تھی (تھا)

تمرین

۱- درج ذیل سوالات کے فارسی میں جوابات دیجیے۔

۱- حضرت ابوبکرؓ قبل از قبول اسلام چه شغلی داشت ؟

۲- حضرت ابوبکرؓ چه لقبی داشت ؟

۳- حضرت ابوبکرؓ برای جنگ تبوك چه چیزهایی را تقدیم نمود ؟

۴- حضرت ابوبکرؓ چند سال حکومت کرد ؟

۵- حضرت ابوبکرؓ کجا مدفون شد ؟

۲- آخری پیرے کا ترجمہ کیجیے۔

۳- رفیق قدیمی ، مرکب توصیفی ہے۔ایسے تین اور مرکب چن کر لکھیے۔

۴- می خوانم ، می دهم او رمی دانم کونسے افعال ہیں۔ان کی گردانیں لکھیے۔

درسِ دهم

کتابفروشی و مغازه نوشت افزار

امروز احمد و حامد خیلی خوشحال از مدرسه برگشته اند و چرا خوشحال نباشند مدیر مدرسه نتیجهٔ کلاس ششم را اعلام کرده بود و این دو برادر نه فقط قبول بلکه شاگرد اول و دوم در کلاس شدند. احمد دکمهٔ زنگ خانه را فشار داد و مادرشان مریم در را باز کرد.

احمد و حامد: سلام ماما جان . بخواست خداوند ما هر دو برادر قبول شدیم و حالا رفتیم کلاس هفتم.

مریم: (بچه های خود را نوازش می کند و می گوید): سلامت باشید بچه های من

زهرا: (خواهر بزرگ شان از اتاق بیرون شتافت و گفت): خیلی خیلی تبریک عرض می کنم.

احمد و حامد: خیلی متشکرم (بعد رو به مادر می گویند) ماما جان ! اگر فرصت دارید بیایید با ما، کتابهای کلاس هفتم را بخریم. نوشت افزار هم لازم داریم.

مریم: نور چشمانم من که امروز خیلی گرفتارم. شما زهرا را ببرید. اینهم بعضی چیز ها می خواهد بخرد.

احمد: خیلی خوب . بیا خواهر جان برویم ، احمد و حامد با زهرا رفتند به اردو بازار

لاهور ، جلوی "کتابفروشی اقبال" که رسیدند فروشنده گفت.

فروشنده : بچه ها بفرمایید.

احمد : کتاب های جدید کلاس هفتم چاپ شده ، مثلاً کتاب فارسی، اردو ، انگلیسی ، تاریخ و جغرافی و شیمی و علوم اسلامی و حساب وغیره

حامد : چرا فراموش می کنی ! دفترچه برای هر درس نیز بخرید.

زهرا : شما رسم نمی خوانید ؟ اگر می خوانید دو دفتر چهٔ رسم هم بخرید.

احمد : چرا !فراموش کردم . دو دفترچهٔ رسم هم بیاورید. نگاه کنید زور بیارید ما یک کمی عجله داریم.

فروشنده : اطاعت می شود قربان . دیگر چه لازم دارید.

احمد : عرض می شود ، که دو تا مداد پاک کن، دو تا خودنویس و یک مداد تراش ، یک شیشه جوهر ، دو تا خط کش پلاستیکی و دو دسته کاغذ سفید و دو تا سرقلم سوا هم بدهید.

بعد رو به حامد می گوید ، چیزی دیگری که لازم ندارید ؟ ممکن است من فراموش کرده باشم.

حامد : فعلاً که همین هاست اگر چیزی ماند فردا یا پس فردا می خریم.

احمد : زهرا جان ! شما هم چیزی می خواهید بخرید ؟

زهراء : (کمی فکر می کند و رو به فروشنده می گوید) کتاب جدید خانه داری برای کلاس نهم به من بدهید.

احمد : چه قدر شد آقا ؟

فروشنده : زیاد نشد . صد و پنجاه روپیه

پول را پرداخته هر سه برادر و خواهر به خانه برگشتند.

(محمد بشیر حسین مرحوم)

فرهنگ

مغازه نوشت افزار : سٹیشنری کی دکان

اعلام کرده بود : اعلان کیا تھا

قبول : کامیاب

فشار داد : دبایا

شتافت : لپکی، جلدی سے آئی

متشکریم : ہم شکر گزار ہیں

خیلی گرفتارم : میں بہت مصروف ہوں

دفترچه : کاپی

مداد : پنسل

شیشه جوهر : روشنائی کی شیشی

ما یک کمی عجله داریم : ہمیں ذرا جلدی ہے۔

فعلاً : فی الحال

چرا : کیوں نہیں (ہاں)

بفرمایید : تشریف لائیے

دکمه : بٹن

بخواست خداوند : خدای تعالی کے فضل سے

تبریک : مبارک باد

نوشت افزار : لکھنے کا سامان

شیمی : علم کیمیا، کیمسٹری

رسم : ڈرائینگ

مداد پاك كن : ربڑ

سرقلم : نب

تمرین

۱- درج ذیل سوالات کے فارسی میں جواب دیجیے :

۱- احمد و حامد از مدرسه به چه حال برگشتند.

۲- زهرا خواهر شان چون خبر قبول شدن شان شنید ، چه گفت ؟

۳- فروشنده به بچه ها چه گفت ؟

۴-احمد کدام کتابهای کلاس هفتم را گفت که بیارد؟

۵- زهرا کدام کتاب را خواست ؟

۲- برگشتند ، داده بود ، نوازش می کند ، می کنم ، ببرید کس کس فعل کے کون کون سے صیغے ہیں ؟ ان کی گردانیں لکھیے۔

۳-اس سبق میں سے پانچ اسم معرفہ چن کے لکھیے۔

۴- قبول ، تبریک ، دفترچه اور اعلام کو اپنے جملوں میں استعمال کیجیے۔

درسِ یازدهم

روباه و زاغ

زاغکی قالب پنیری دید — به دهان بر گرفت و زود پرید

بر درختی نشست در راهی — که از آن می گذشت روباهی

روبه پر فریب و حیلت ساز — رفت پای درخت و کرد آواز

گفت به به چه قدر زیبایی — چه سری ، چه دمی ، عجب پایی

پر و بالت سیاه رنگ و قشنگ — نیست بالا تر از سیاهی رنگ

گر خوش آواز بودی و خوش خوان — نه بدی بهتر از تو در مرغان

زاغ می خواست قار قار کند — تا که آوازش آشکار کند

طعمه افتاده چون دهان بگشود

روبهک جست و طعمه را بربود

(حبیب یغمائی)

فرهنگ

قالب پنیر : پنیر کی ٹکیا

حیلت ساز : مکار

پای درخت : درخت کے نیچے

به به : واہ واہ، کلمہ تعریف ہے

قشنگ : خوب صورت

خوش خوان : اچھا گانے والا

طعمه : لقمہ (پنیر کا ٹکڑا)

بربود : چھین لیا

قار قار کند : کائیں کائیں کرے

نیست بالا تر از سیاهی رنگ : سیاہ رنگ سے بڑھ کر کوئی رنگ نہیں ہوتا

تمرین

۱- درج ذیل سوالات کا فارسی میں جوابات دیجیے۔

۱- روباه پای درخت رفته چه آواز کرد ؟

۲- زاغ چه می خواست و چرا ؟

۳- زاغ چه دهان بگشود چه شد ؟

۴- پس روباه چه کرد ؟

۵- پر و بال زاغ چطور بود ؟

۲- "زاغکی" میں "ک" تصغیر کا ہے اور "ی" وحدت کی علامت ہے۔ اس سبق میں سے ایسے سب اسماء چن کے لکھیے۔ جن میں "ی" وحدت (ایک) کی علامت ہے۔

۳-خالی جگه پر کریں۔

۱- به دهان ..... و زود پرید.

۲- بر درختی نشست ..... راهی.

۳- رفت پای درخت ..... کرد آواز.

۴- نیست ..... از سیاهی رنگ.

درسِ دوازدهم

فاروق اعظم

حضرت عمر بن خطابؓ

اسم پدرش خطاب و نام جدش مغیره بود که از سرداران نامور بنی عدی بود. حضرت عمرؓ نیرومند و خوش هیکل بود. در اسب سواری و شمشیر زنی بسیار ماهر بود. در سخنرانی و سخن شناسی خیلی ممتاز بود. وقتی بزرگ شد، تحصیل کرد و شغل تجارت را اختیار نمود. در همان روزها خدای متعال حضرت محمدﷺ را مقام پیغمبری داد و چند نفر دین اسلام را پذیرفتند ولی عمربن خطاب با کفار دیگر مسلمانان را اذیت می کرد. حضرت پیغمبرﷺ دعا فرمود که بارِ خدایا توسط عمر، اسلام را قوت بخش. چنانکه روزی بعد به دعوت خواهر خود ایمان آورد و به خدمت اقدس حضرت رسالت پناه شرفیاب شده و مسلمان شد.

قبل از آن روز مسلمانان پنهانی دعوت به اسلام می کردند و در خانه های خود نماز می خواندند ولی حضرت عمرؓ که اسلام را قبول کرد به حضرت پیغمبرﷺ

عرض کرد که آنچه حق است باید علناً گفته شود. حضرت پیغمبر ﷺ با حرف عمر موافقت نموده و به خانهٔ کعبه تشریف برد و آنروز نخستین بار تمام مسلمانان علنی نماز خواندند. چون با این جرأت حضرت عمر فرق میان کفر و اسلام آشکار شده بود، حضرت پیغمبر ﷺ خوشحال شده لقب "فاروق" به او داد. از آن به بعد مسلمانان آشکارا کفار را به قبول اسلام دعوت دادند.

وقتی رسول خدا ﷺ دستور داد مسلمانان به مدینه هجرت کنند. همهٔ آنها کفار مکه را بی خبر گذاشته، پنهانی می رفتند ولی حضرت عمرؓ اعلام کرد که اگر کسی از مشرکین مکه می خواهد زن خود را بیوه و بچه های خود را یتیم کند بیاید و جلوی مرا بگیرد. هیچکس جرأت نکرد که جلوی او را بگیرد. او با اطمینان خاطر به مدینه هجرت کرد. حضرت عمر در تمام غزوه ها شرکت کرد و دلیرانه با کفار جنگید. در موقع جنگ تبوك نصف مال و متاع خود را به حضرت رسول ﷺ تقدیم نموده بود. به پیشنهاد و اصرار او حضرت ابوبکرؓ سوره های قرآن را جمع نموده بصورت کتابی در آورده بود.

بعد از حضرت ابوبکرؓ بار خلافت بدوش او گذاشته شد. در زمان او ایران و روم و بیت المقدس فتح شد و در این کشور ها دین اسلام رواج یافت.

شبها تنها درکوچه و بازار می گشت تا کسی گرسنه نخوابد. کسی بی رخت و لباس نباشد و کسی بی خانه نماند. هر کس به هر چیزی احتیاج داشت از بیت المال می داد. در زمان ایشان هر کس حق داشت هر وقت خواسته باشد برای هر مشکلی خلیفه را ببیند. هر کس می توانست به دولت و خلیفه ایراد بگیرد. باوجود اینکه خلیفه بود ولی از لحاظ غذا و لباس و مسکن مثل یک آدم عادی زندگی می کرد. حقوق او نیز با صحابهٔ دیگر برابر بود.

حضرت رسول ﷺ می فرمود اگر بعد از من قرار بود پیغمبری بیاید آن مقام به عمرؓ عطا می شد. روز بیست و ششم ذی الحجه ۲۳ ه ، پیش امام نماز فجر بود که به دست غلامی به اسم فیروز ابو لؤلؤ ، در شصت سالگی جام شهادت نوشید و در پهلوی حضرت پیغمبر ﷺ مدفون شد.

فرهنگ

نیرومند : طاقتور
شغل : پیشه
شرفیاب شده : مشرف ہوکر
موافقت نموده : قبول فرما کر
بدوش : کندھے پر
پیشنهاد : تجویز
مسکن : مکان، گھر
حقوق : تنخواہ
مقام : مرتبہ

مهارت : پوری اور مکمل مہارت
تحصیل کردند : تعلیم حاصل کی
علناً : کھلے بندوں، اعلانیہ
پنهانی : چوری چھپے
جلوم بگیرد : مجھے آ کر روکے
ایراد : نکتہ چینی
آدم عادی : معمولی آدمی
اگرمقرار بود : اگر طے ہو چکا ہوتا

تمرین

۱- درج ذیل سوالات کا فارسی میں جواب دیجیے۔

۱- حضرت پیغمبرؐ درباره حضرت عمرؓ چه دعا فرمود ؟
۲- حضرت پیغمبرؐ چرا لقب "فاروق" بحضرت عمرؓ داد ؟
۳- موقع جنگ تبوك حضرت عمرؓ چه قدر ازمال ومتاع خود بحضرت پیغمبرؐ تقدیم نمود ؟

۴- حضرت عمرؓ شبها در کوچه ها می گشت ، چه می خواست ببیند ؟

۵- با وجود خلیفه بودن حضرت عمرؓ چطور زندگی می کردند ؟

۲-خالی جگه پر کنید۔

۱- اسم پدرش ..... و اسم جدش ..... بود۔

۲- وقتی بزرگ شد تحصیل کرد و شغل تجارت را ..... نمود۔

۳- حضرت عمرؓ به دعوت خواهر خود ایمان .....

۴- در زمان حضرت عمرؓ ایران و روم و ..... فتح شد۔

۲-اختیار نمود، پیدا کرد ، دعا فرمود کونسے افعال ہیں۔

۳- دادن اور خواندن سے ماضی شکیہ یا احتمالی بنا کر گردانیں لکھیے۔

درسِ سیزدهم

حضرت عائشه صدیقهؓ

حضرت عائشهؓ همسر محبوب حضرت پیغمبرؐ بود. او دختر نیک حضرت ابوبکر صدیقؓ بود. اسم مادر ایشان ام رومان بود. ده سال قبل از هجرت رسول مقبولؐ در مکه مکرمه به دنیا آمد. عروسی حضرت عائشهؓ خیلی ساده انجام گرفت. نه هیچ جشن عروسی گرفته شد و نه جهیزیه داده شد. حضرت عائشهؓ تمام کارهای خانه را خودش انجام می داد. اگرچه کلفت هم درخانه بود،ولی کارهای شوهرش حضرت پیغمبرؐ را خودش انجام می داد. لباس او را می شست و به موهای سر و ریش مبارك شان شانه می زد. خودشان آب و غذا به او می داد و رخت خواب

مبارك را پهن می کرد. با شوهرنامدار خود از صمیم قلب محبت می ورزید و همیشه مطیع و فرمانبردار او بود.

از روزی که آیات مقدسه درباره حجاب نازل شد به شدت پای بند حجاب بود. از لحاظ علمی نیز مقام حضرت عائشهؓ خیلی بالاتر از سایر صحابه است. پس از وفات حضرت پیغمبرؐ اغلب صحابه کرام تفسیر بعضی آیات و مسائل دینی را از وی سوال می نمودند.

یکی از صفات برجستهٔ حضرت عائشهؓ سخاوت بود. هرچه از هر کجا به ایشان می رسید در راه خدا به فقرا ومساکین می داد. مثل اغلب زنان ترسو نبود، بلکه جرأت کم نظیری داشت. در جنگ احد و خیبر شرکت کرده بود. از غیبت همیشه خودداری می کرد. نسبت به ازواج مطهرات دیگر به خوبی رفتارمی کرد.

حضرت عائشهؓ روز هفدهم رمضان المبارك در سال ۵۸ هجری به سن شصت و هفت سالگی در مدینه منوره در گذشت و در جنت البقیع مدفون شد.

فرهنگ

همسر : زوجه، بیوی

حجاب : پرده

ترسو : بزدل ، ڈرپوک

غیبت : غیبت، چغلی

نسبت به : ساتھ

رفتار کردن : پیش آنا

سایر : تمام

از صمیم قلب : تہ دل سے

برجسته : نمایاں

کم نظیر : بے مثال

احتزاز : پرہیز، بچنا

رخت خواب : بستر

کلفت : خادمہ، نوکرانی

پهن می کرد : بچھاتی تھیں

جشن عروسی گرفتن : شادی کا جشن منانا　　جهیزیه : جہیز

استفسار می فرمودند : پوچھتے تھے، دریافت کرتے تھے

با حسن و خوبی رفتار میکردند : حسن سلوک سے پیش آتی تھیں

تمرین

۱- درج ذیل سوالات کے فارسی میں جواب دیجیے۔

۱- اسم مادر حضرت عائشہؓ چه بود ؟

۲- عروسی حضرت عائشہؓ چه طور انجام گرفت ؟

۳- حضرت عائشہؓ در چند سالگی فوت کرد ؟

۴- حضرت عائشہؓ از چه چیز احتراز می کرد ؟

۲- ذیل کے جملوں میں خالی جگہوں کو پر کیجیے۔

۱- حضرت عائشہؓ همسر حضرت پیغمبرؐ و ..... حضرت ابوبکر صدیقؓ بود.

۲- تمام کارهای خانه ..... انجام می داد.

۳- از غیبت همیشه ..... می کرد.

۳- فارسی میں ترجمہ کیجیے :

حضرت عائشہؓ گھر کے کام خود کرتی تھیں۔ چغلی سے بہت پرہیز کرتی تھیں۔ آپ نے جنگ احد اور خیبر میں بھی شرکت کی تھی۔

۴- همه ، جشن عروسی ، کلفت اور رخت خواب کو اپنے جملوں میں استعمال کیجیے۔

درسِ چهاردهم

چشمه و سنگ

جدا شد یکی چشمه از کوهسار — به ره گشت ناگه به سنگی دُچار
به نرمی چنین گفت با سنگ سخت — کرم کرده راهی ده ای نیک بخت
گران سنگ تیره دلی سخت تر — زدش سیلی و گفت دور ای پسر
نجنبیدم از سیل زور آزمای — که ای تو که پیش تو جنبم ز جای
نشد چشمه از پاسخ سنگ سرد — بکندن در استاد و ابرام کرد
بسی کند و کاوید و کوشش نمود — کزان سنگ خارا رهی بر گشود
ز کوشش به هر چیز خواهی رسید — به هر چیز خواهی کماهی رسید
برو کارگر باش و امیدوار — که از یاس جز مرگ ناید ببار

گرت پایداری است در کارها
شود سهل پیش تو دشوارها

(ملک الشعرا بہار)

فرهنگ

دُچار شدن : ٹکر بھیڑ ہونا
سیلی : تھپڑ
ناید ببار : حاصل نہیں ہوتی
کماهی : جیسا کہ وہ ہے، جیسا کہ وہ چاہے
سرد شدن : مایوس ہونا
پاسخ : جواب
ابرام کرد : لگا رہا، لگاتار ہا کام کیے گیا
بار آمدن : پھل آنا، نتیجہ نکلنا

تمرین

۱-درج ذیل سوالات کے فارسی میں جواب دیجیے۔

۱- چشمه به سنگ سخت چه گفت ؟

۲- سنگ تیره دل با چشمه چه کرد و چه جواب داد ؟

۳- از سنگِ خارا چگونه راه بر گشود ؟

۴- دشوارها پیش تو چه طور سهل شود ؟

۵- کوشش چه نتیجه میدهد ؟

۲- تیره دل ، سخت سر ، زور آزمای ، کارگر اور امیدوار اسما کی کونسی قسم ہیں۔

۳-نظم میں وزن کی ضرورت سے لفظ آگے پیچھے رکھ لیے جاتے ہیں۔شعر کا مطلب سمجھنے کے لیے شعر کی نثر بنالی جائے تو آسانی ہوتی ہے۔جیسے : " زدش سیلی و گفت دور ای پسر " کی نثر یوں بنے گی : سیلی اش زد و گفت : ای پسر دور (شو) فارسی نثر میں فعل ہمیشہ آخر میں آتا ہے۔آپ اس مصرع کی نثر بنایئے :

" گرت پایداری است در کارها "

درسِ پانزدهم

ایفای عهد

گویند در روز گارِ قدیم مردی غریب به شهری در آمد. خطایی از او سرزد که در پاداش آن قاضی شهر حکم کشتن او داد. بیچاره تقاضا کرد که من در وطن خود زن و فرزند

دارم، اجازه بفرمایید بروم، آخرین بار آنها را ببینم و بر گردم ، از او ضامن خواستند ولی هیچ کس حاضر نشد ضامن او بشود. جوانمردی بود، دلش به حال او بسوخت و گفت من ضامن او می شوم. اگر نیامد، مرا بکشید .شرط کردند اگر تا ده روز دیگر آن مرد برنگشت ترا می کشیم .

روز دهم شد. تا ظهر شخص خطار کار نیامد. مردم در میدان جمع شدند و ضامن را آوردند تا بکشند. ناگاه دیدند، کسی از دور می آید و فریاد می کند که اینک من آمدم، نزدیک شد، دیدند همان شخص است .ضامن را رها کردند و مردم شهر همه یک دل و یک زبان گفتند " حیف است مردی را بکشیم که این قدر درست قول باشد " پس او را هم رها ساختند.

فرهنگ

غریب : مسافر، اجنبی

دلش بسوخت : اس کے دل میں رحم آ گیا

درست قول : سچا، بات کا دھنی

تقاضا : درخواست، التجا

اینک : یہ لو

تمرین

۱- درج ذیل سوالات کے فارسی میں جواب دیں۔

۱- در پاداش خطا قاضی شهر چه حکم داد ؟

۲- مرد غریب چه تقاضا کرد ؟

۳- جوانمردی که دلش بسوخت چه گفت ؟

۴- روز دهم چه پیش آمد ؟

۵- مردم شهر یک دل و یک زبان چه گفتند ؟

۲-فارسی میں ترجمہ کریں۔

دسواں دن آ گیا،لیکن مجرم نہیں آیا۔لوگ میدان میں جمع ہو گئے۔ضامن کو قتل کرنے کا ارادہ کیا۔

دور سے آواز آئی یہ لو میں آ پہنچا۔

۳- مردی ، شهری اور خطایی اسماء کی کونسی قسم ہیں؟

۴-مردی را بکشیم که این قدر درست قول باشد، میں " مردی " کونسا اسم ہے ؟

درسِ شانزدهم

اتفاق و اتحاد

باری کبوتران آزاد و شاد پرواز میکردند و از آزادی و بازی زیر آسمان نیلگون لذت می بردند. وقتی خسته شدند روی درختی نشستند. یکی از کبوتران پایین درخت دانه های تازه و خوشمزه را دید. همه کبوتران بدون اجازه رئیس خود پایین آمدند و شروع کردند به دانه چیدن. وقتی سیر شدند و خواستند که پرواز کنند دیدند که در دام افتاده اند . صیاد که در کمین نشسته بود با خوشحالی تمام ، سوی آنان شتافت. آنان سخت ترسیدند و به کلی مأیوس شدند. رئیس آنان گفت !"من که به شما گفته بودم که عجله، کار شیطان است ولی شما به حرف من گوش نکردید. دانه را که

دیدید، ولی دام را ندیدید. ولی حالا هم از رحمت خدا مأیوس نشوید" کبوتران شرمنده شدند و از رئیس خود التماس بخشش و راهنمایی کردند. رئیس کبوتران گفت! " هر وقت صیاد به شما نزدیک بشود همه باهم با فرمان من پرواز کنید، وقتی صیاد نزدیک دام رسید دید که کبوتران در نتیجهٔ اطاعت امیر و اتفاق و اتحاد دام را از جا کنده اند و با خود به هوا برده اند. بزودی کبوتران از چشم صیاد نا پدید شدند و به دستور رئیس خود کنار جویی فرود آمدند. یک موش که دوست رئیس کبوتران بود دام را برید و تمام کبوتران را رهایی بخشید و آنها دوباره شاد و آزاد در آسمان نیلگون به پرواز در آمدند.

(دکتر آفتاب اصغر)

فرهنگ

باری : ایک بار

دانه چیدن : دانہ چگنا

درکمین : گھات میں

سوی آنان شتافت : ان کی طرف لپکا

وقتی خسته شدند : جب وہ تھک گئے

ناپدید شدند : غائب ہو گئے

کنار جویی : ایک ندی کے کنارے

فرود آمدند : نیچے اترے

پرواز میکردند : اڑ رہے تھے

بازی : کھیل

زیر آسمان نیلگون : نیلے آسمان تلے

لذت می برد : لطف اندوز ہو رہے تھے

روی درخت : ایک درخت پر

پایین درخت : درخت کے نیچے

تازه و خوشمزه : تازہ اور مزہ دار

بدون اجازه رئیس خود : اپنے سردار کی اجازت کے بغیر

از جا کنده اند : انہوں نے اپنی جگہ سے اکھاڑ لیا ہے

تمرین

۱-درج ذیل سوالات کے فارسی میں جواب دیں۔

۱- کبوتران چه میکردند ؟

۲- وقتی دانه های تازه و خوشمزه را دیدند چه کردند ؟

۳- کبوتران چرا در دام افتادند ؟

۴- رئیس کبوتران چه گفت ؟

۵- کبوتران در نتیجه چه چیز از دام صیاد آزاد شدند ؟

۲- پرواز کردن، لذت بردن، پایین آمدن ، سیر شدن اور دانه چیدن کو اپنے جملوں میں استعمال کیجیے۔

۳-اس کہانی کو اردو میں لکھیے۔

۴-فارسی میں ترجمہ کیجیے۔

۱-کبوتر اُڑ رہے تھے۔

۲-جب انہوں نے تازہ اور مزے دار دانے دیکھے تو نیچے اُترے۔

۳-وہ جال میں پھنس گئے۔

۴-ان کے سردار نے کہا کہ خدا کی رحمت سے مایوس مت ہو۔

۵-وہ سردار کے حکم سے ایک ساتھ اُڑے اور جال سمیت شکاری کی نظر سے اوجھل ہو گئے۔

درسِ هفدهم

قبول رنج فرما ، دانش آموز

نصیحت بشنو ای فرزانه فرزند — که بادا یارت از هر بد خداوند
ز هر پندت بود این بهره مندی — که در وقت ضرورت کاربندی
اگر خواهی سعادت ، دانش آموز — شوی تا بر مراد خویش فیروز
هوای عیش و نوش از سر بدر کن — به سن کودکی ، کسب هنر کن
گر آموزی هنر اندر جوانی — کنی در وقت پیری کامرانی
چو کسب علم کردی در عمل کوش — که علم بی عمل زهریست بی نوش

اگر باشد شب تاریک گر روز
قبول رنج فرما ، دانش آموز

(جامیؒ)

فرهنگ

فرزانه : دانا، عاقل
دانش : علم
فیروز : کامیاب
نوش : شہد، تریاق
کسب : سیکھنا، حاصل کرنا

بهره مندی : فائدہ اٹھانا
سعادت : نیک بختی، خوش بختی
هوا : خواہش
کودکی : لڑکپن، بچپن

تمرین

۱-درج ذیل سوالات کا فارسی میں ترجمہ کریں۔

۱- کسب هنر کی باید کرد ؟

۲- اگر سعادت خواهی، چه باید بکنی و چرا ؟

۳- اگر هنر در جوانی بیا موزی چه می شود ؟

۴- در شب و روز چه باید بکنی ؟

۵- علم بی عمل چیست ؟

۲-آموز ، کن ، کوش اور فرما کونسے افعال ہیں ؟ ان سے فعل نہی بنا کر گردانیں لکھیے۔

۳- پہلے، چوتھے اور ساتویں شعر کا مطلب اردو میں لکھیے۔

درسِ هیجدهم

مکه معظمه

در روزگارِ قدیم خدای متعال به حضرت ابراهیم علیه السلام امر فرمودند که زن خود حضرت هاجرهؓ و فرزند شیر خوار خود حضرت اسماعیل را در صحرایی دور دست و بی آب و گیاه که اسمش در این ایام ، عربستان سعودی است، تنها بگذارد و به وطن خود باز گردد. حضرت ابراهیم ارشاد خداوندی را تعمیل نمودند.

آفتاب به شدت می درخشید و حضرت هاجره و بچه اش از تشنگی به جان می آمدند. آن خانم بچه را به زمین خوابانده ، هفت بار بین کوه هایِ صفا و مروه

دوید تا شاید از جایی چند قطره آب پیدا کند ولی هربار دست خالی پیش بچه که از تشنگی پاشنه های خود را به زمین میزد، بر می گشت. هفتمین بار که می آمد دید جایی که بچه پاشنه میزد ، چشمه آب شیرین از آنجا سرزده و آب آن قطره قطره در دهان بچه میریزد. خیلی خوشحال شد و خدا را شکر کرد. بعد کمی خاك و سنگ ها جمع کرده دور آن آب را گرفت و یک حوضی کوچک درست کرد. وقتی دید که آب بیشتر جوش می زند گفت " زَم زَم " یعنی از اندازه این سنگها بیشتر بیرون نیا. از آن روز اسم این چشمه زَم زَم شد و اولین اثر شهر مکه همین است.

چند روز بعد قافله ای از تجار عرب از آنجا گذشت و برای زن و بچه ها و شتر و گوسفندان خود آب خواست. حضرت هاجره با کمال میل به کسانِ قافله اجازه آب خوردن دادند. حسن رفتار حضرت هاجره را دیدند یک عده از آنها برای همیشه آنجا را مسکن خود ساختند و کم ، کم بصورت شهری در آمد. گویا این شهر آباد کرده حضرت هاجره و حضرت اسماعیل است. حضرت اسماعیل وقتی بزرگ شدند زن گرفتند و اولاد شان قرنها در آن شهر بود.

کمی بعد حضرت ابراهیم نیز آنجا آمدند و بأمر خدای بزرگ بیت الله یعنی خانه کعبه را در وسط شهر بنا کرد که امروز عبادت گاه و زیارت گاه مسلمانان جهان است.

پنجاه روز پیش از میلاد مبارك حضرت رسولؐ ، شاه یمن ابرهه بر مکه حمله برد تا خانه کعبه را خراب سازد. به دعای جد حضرت پیغمبرؐ، حضرت عبدالمطلب که از اولاد حضرت اسماعیل و متولی کعبه بود، خدای متعال ابابیلان را ، با سنگریزه ها به نبرد با آنان فرستاد و فیلهای قوی هیکل و جوانان لشکر ابرهه کشته شدند و تا قیامت درس عبرتی برای تمام کفار دنیا به یادگار گذاشتند.

شهر مکه محل ولادت حضرت رسولؐ است و ایشان پنجاه و سه سال از عمر شریف خود را در این شهر بسر بردند. در سال هشتم هجری ، حضرت رسولؐ شهر مکه را فتح کردند و تمام بت های کعبه را شکسته بیرون انداختند و خانه خدا را که قبله مسلمانان بود از بت پرستی و شرك پاك ساختند. از آن روز تا امرور مکه مرکز و قبله گاه مسلمانان است و همه رو به قبله نماز می خوانند.

سال بعد حضرت رسولؐ با صحابه خود تشریف بردند برای حج و طواف خانه کعبه که از همه جائی مکه به آنجا آمده بودند. برای مسلمانان مکه از تمام سرزمینهای دیگر دنیا محترم و مقدس تر است.

با استفاده از وسائل جدید، دولت عربستان سعودی ، مکه را یک شهر جدید و زیبا ساخته. آب و برق فراوان دارد. جاده های اسفالتی وسیع و ساختمانهای بلند و چندین طبقه بنا شده. اعلی ترین میوه ها و پارچه ها و غله ها و ظروف و کالاهای دیگر دنیا به مکه می آید و می توان در هر فصلِ سال آنها را خرید و خورد و پوشید و مصرف کرد.

(محمد بشیر حسین مرحوم)

فرهنگ

بجان می آمدند : ان کی جان پر بنی ہوئی تھی

حوض : تالاب

اثر : نشان، یادگار

حسن رفتار : حسن سلوک

سرزده است : پھوٹ نکلا ہے

جوش میزند : نکل رہا ہے، ابل رہا ہے

باکمال میل : بڑی خوشی سے

یواش یواش : آہستہ آہستہ

شکسته : توڑکر
جاده های اسفالتی : پکی سڑکیں
ساختمان : عمارت، بلڈنگ
چندین طبقه : کئی منزلہ
هر فصل : ہرموسم
عده : گروہ یا جماعت
دردست : دور دراز

تمرین

۱-درج ذیل سوالات کا فارسی میں ترجمہ کریں۔

۱- شهر مکه آباد کرده کیست ؟
۲- خانه کعبه را که بنا کرد ؟
۳- اسم دیگر خانه کعبه چیست ؟
۴- چشمه زم زم ، چطور بوجود آمد ؟
۵- حضرت رسول ﷺ در چه سالی مکه را فتح کردند ؟

۲-آخری پیراگراف کا اردو میں ترجمہ کیجیے۔

۳- باز گردد، بگذارد، می خواند کونسے افعال ہیں۔ان کی گردانیں کیجیے۔

۴-می زد ، می درخشید سے ماضی شکیہ یا احتمالی بنا کر ان کی گردانیں لکھیے۔

درسِ نوزدهم

ساعت

احمد و حامد کودکان شش و ده ساله بودند. روزی در منزل خود با پدرشان که محمود نام داشت نشسته بودند و متوجه صدای "تیک تیک" شدند که از ساعت دیوار می آمد. حامد از پدر پرسید.

حامد : پدر جان! این ساعت چه میگوید ؟

محمود : فرزند عزیزم! این ساعت ترا پند می دهد که بیدار باش و وقت خود را در تن آسانی و بیکاری ضایع مکن.

حامد : این ساعت دو عقربه دارد یکی بزرگ و دیگری کوچک. آیا این هر دو نیز به ما چیزی می گویند ؟

محمود : بلی عزیزم! عقربه بزرگ می گوید که ای پسر خواب شیرین است و لیکن ثمرش تلخ است. باید اوقات خود را بکار تحصیل علم و نوشتن و خواندن صرف کنی.

احمد : پدر جان! این عقربه کوچک چه می گوید.

محمود : عقربه کوچک می گوید که از درس خود برای یک ثانیه هم غافل نباشید زیرا که غفلت انسان را زیان می رساند ؟

احمد : غفلت چه طور زیان می رساند.

محمود : پسرم! هر که زندگانی خود را در خواب و خورد و غفلت و تنبلی می گذارد، آنیه او تباه می شود. چون او دیگر هیچ کار نمی کند، همیشه بی پول و مفلس و بی عزت می ماند.

(نصیر شادانی)

فرهنگ

تیک تیک : ٹک ٹک

بیدار باش : ہوشیار رہ

تنبلی : سستی

آتیه او: اس کا آنے والا وقت، اس کا مستقبل

تن آسانی : جسم کو آرام میں رکھنا یعنی محنت نہ کرنا

فرزند عزیزم : میرے پیارے بیٹے

عقربه : سوئی

خواب شیرین است : نیند پیاری ہے

تمرین

۱- درج ذیل سوالات کا فارسی میں ترجمہ کریں۔

۱- حامد از پدر خود چه سوال کرد ؟

۲- پدرش چه جواب داد ؟

۳- عقربه بزرگ چه می گوید ؟

۴- عقربه کوچک چه می گوید ؟

۵- غفلت چطور زیان می آرد ؟

۲- تین اسم معرفہ چن کر لکھیے۔

۳- پانچ مرکب عطفی چن کر انھیں اپنے جملوں میں استعمال کیجیے۔

۴- پانچ مرکب اضافی اور تین مرکب توصیفی بھی چن کر لکھیے۔

درسِ بیستم

نماز

روز محشر که جان گداز بود
اوّلین پرسش نماز بود

خدای بزرگ و برتر به وسیله حضرت رسول اللهؐ نماز پنجگانه یعنی فجر و ظهر و عصر ومغرب و عشاء را به همه مسلمانان امر فرموده و در قرآن پاك صدها بار تاکید نموده است. پیغمبرؐ ما نیز چندین حدیث دربارهٔ نماز ارشاد فرموده است. یکی این که نماز کلید جنت است و نیز اینکه نماز پایه و اساس دین است.

روزی حضرت پیغمبرؐ به صحابه خود فرمودند، اگر جُوی آب شفاف جلوی خانه کسی روان باشد و او همه روز پنج بار در آن جُویِ آب تنی کند آیا هیچ چرکی و کثافتی بر بدن او می ماند؟ عرض کردند که دیگر هیچ چرکی بر بدن او نمی ماند. فرمودند که نماز مثل آن جوی است. کسی که روزی پنج وقت نماز می خواند او از گناهان پاك می شود.

علاوه بر پنج نماز روزانه ، نماز جمعه ، نماز عیدین، نیز بر مسلمانان واجب است. قبل از هر نماز باید وضوبگیریم که شرط است. موقع وضوگرفتن اگر دندان را مسواك هم بکنیم هم ثواب نماز بیشتر می شود و هم از لحاظ نظافت مفید است.

نماز برای حفاظت و نگهداری از خطاها و نا دُرستکاری ها خیلی مفید است و برای سالم نگهداشتن بدن و روحیهٔ آدم کمک می کند. نماز گزار را هم مردم، در زندگیش ، احترام می گزارند و هم خدای بزرگ و برتر در روز قیامت، احترام خواهد ورزید.

هر کس که پای بند نماز است مردم سخن او را بیشتر باور می کنند. نماز گناهان آدم را طوری دُور می اندازد که باد پاییز برگهای درختان را کسی که یک نماز او به جهتی فوت شد مثل اینست که همه افراد خانهٔ او کشته شدند و تمام اثاثیه او به غارت رفته باشد. دعا که مغزِ عبادات است بدون نماز کمتر قبول افتد.

فرهنگ

جانگداز : جان کو پگھلا دینے والا

آب تنی کند : نہائے

چرك و کثافت : میل کچیل

نظافت : پاکیزگی وصفائی

سالم نگه میدارد : تندرست وتوانا رکھتی ہے

خطا : جرم

مرتب : باقاعدگی سے

اثاثیه : مال اسباب

کمتر : شاذ، شاید ہی

تاکید نمودند : انہوں نے تاکید کی ہے۔

دیگر : اور

شرط است : یعنی ضروری شرط یا فرض ہے

تمیز : صاف

نور چشم : آنکھ کی بینائی

نا درستکاری : بددیانتی

به جهتی : کسی وجہ سے

بدون : بغیر

تمرین

ا-درج ذیل سوالات کے فارسی میں جواب دیجیے۔

ا-روزی حضرت پیغمبرؐ از صحابهؓ چه پرسیدند ؟

۲- صحابهؓ چه عرض نمودند؟

۳- سپس آنحضرتؐ چه ارشاد فرمودند؟

۴- اگر دندان را مسواك هم بکنیم چه می شود؟

۵- کسی که یک نماز او فوت شود مثل چیست؟

۲-عنوان میں جو شعر ہے اس کے معنی خوب سمجھیے اور اسے زبانی یاد کر لیجیے۔

۳-گرفتن سے مضارع کی، داشتن سے ماضی شکیہ کی، خفتن سے فعل حال، نشستن سے فعل نہی کی اور خواندن سے مستقبل کی گردانیں لکھیے۔

۴-"حفاظت و نگہداری" اور "بزرگ و برتر" کیسے مرکب ہیں؟ ان کے پہلے جزو کو کیا کہتے ہیں اور دوسرے جزو کو کیا؟

درسِ بیست و یکم

احترام پدر و مادر

فرزند نیک و سعادت مند باید پدر و مادر خود را از دل و جان دوست بدارد و احترام بگذارد زیرا مهر پدر و مادر سبب سعادت این دنیا و رستگاری آن دنیا است. و هیچ کس نسبت به فرزند خود دلسوز تر از پدر و مادر نیست.

هر پند یا فرمان که پدر و مادر به فرزند می دهند برای خوشی و آسایش زندگانی اوست. پس وظیفه فرزند آن است که پند و فرمان پدر و مادر را به جان ودل بشنود و اطاعت کند.

و در حضور آنها با صدای بلند حرف نزند و پُر نگوید و بسیار نخندد. و هنگامی که پدر و مادر ایستاده باشند ننشیند و اگر نشسته باشد و از در ، در آیند به احترام از جای برخیزد و سلام کند. و هرگز چیزی به اصرار از آنها نخواهد که آنها به مصلحت و احتیاج او، از خود او دانا ترند.

پسر یا دختر نجیب و شرافت مند آن است که چون بزرگ شود به پدر و مادر خود یاری کند و هم چنانکه آنها او را در کودکی پرورده اند او نیز آنها را در پیری و ناتوانی ، دستگیری کند. آرزوی مادر آن است که چون دخترش به سن رشد رسد در عفت و خانه داری سرآمد تمام هم سن های خود باشد.

فرزند را دوستی مهربان تر از پدر و مادر نیست که پیوسته خیر او را می خواهند. پس پدر و مادر را محرم راز خود سازد و مشکلات خود را به آنها بگوید که اسرار شما را نگاه می دارد و در رفع اندوه و ملالِ شما به جان می کوشند.

بالجمله انسان باید به پدر و مادر چنان رفتار کند که از فرزندان خود چشم دارد و بداند که خشنودی پدر و مادر خشنودی خدا و رسولَ است.

فرهنگ

زیرا که : اس لیے کہ

پرنگوید : زیادہ باتیں نہ کرے

اصرار : کسی بات پر زور دینا

چشم دارد : توقع رکھتا ہے، امید رکھتا ہے۔

عفت : پارسائی ، پاکدامنی

احتیاج : ضرورت

محرم راز : بھید جاننے والا، راز سے واقف

اسرار : (سر کی جمع) راز، بھید

بالجمله : خلاصہ کلام، حاصلِ کلام، غرض یہ ہے کہ

سرآمد تمام همسنهای خود : اپنی سب ہم عمروں سے بہتر

تمرین

۱-درج ذیل سوالات کے فارسی میں جواب دیجیے۔

۱- پند یا فرمان پدر و مادر برای چیست ؟

۲- وظیفه فرزند چیست ؟

۳- پسر یا دختر نجیب و شرافت مند کیست ؟

۴- آرزوی مادر چیست ؟

۵- خوشنودی پدر و مادر خوشنودی کیست ؟

۲-باشد ،خندد ، گوید ، نشیند اور دارد کے مصادر لکھیے۔

۳-اوپر والے ہر ایک مصدر سے فعل ماضی مطلق کی گردان لکھیے۔

درسِ بیست و دوم

فروتنی

یکی قطره باران ز ابری چکید — خجل شد چو پهنای دریا بدید

که جایی که دریاست من کیستم ؟ — گر او هست حقا که من نیستم

چو خود را به چشم حقارت بدید — صدف در کنارش به جان پرورید

سپهرش به جایی رسانید کار　　که شد نامور لو لو ی شاهوار

بلندی از ان یافت که پست شد

در نیستی کوفت تا هست شد

(بوستان سعدی)

فرهنگ

فروتنی : انکساری، عاجزی

ز ابری : بادل کے ایک ٹکڑے سے

خجل شد: شرمسار ہوا

حقا : حق تو یہ ہے

در کنارش : اپنی آغوش میں

سپهر : آسمان

لولوی شاهوار : بادشاہ کے لائق (قیمتی) موتی

نیستی : عدم ،فنا، نفی

یکی قطره : بارش کا ایک قطرہ

چکید : ٹپکا

پهنای دریا : سمندر کی وسعت

به چشم حقارت : حقارت کی نظر سے

به جان پرورید : دل وجان سے پرورش کی

نامور : مشہور

درکوفت : اس نے دروازہ کھٹکھٹایا

هست : وجود، بقا

صدف : سیپ، پرانے لوگوں کا خیال تھا کہ جب کبھی ابر نیساں (بہار) کا کوئی قطرہ صدف کے منہ میں داخل ہو جاتا ہے تو کچھ عرصہ بعد قیمتی موتی میں تبدیل ہو جاتا ہے۔

تمرین

۱-درج ذیل سوالات کے فارسی میں جواب دیجیے۔

۱- قطره باران از کجا چکید ؟

۲- قطره چو پهنای دریا را دید آن را چه شد ؟

۳- قطره چون دریا را دید چه گفت ؟

۴- چو خود را بچشم حقارت دید صدف چه کرد ؟

۵- قطره چگونه بلندی یافت و چطور هست شد ؟

۲-اس نظم کوزبانی یاد کیجیے۔اوراس کا مطلب سادہ فارسی میں لکھیے ۔

۳-مندرجہ ذیل مرکبات کوجملوں میں استعمال کیجیے۔

قطره باران ، پهنای دریا، چشم حقارت ، لولوی شاهوار

۴-مندرجہ ذیل مصادر سے فعل حال اور ماضی استمراری کی گردان کیجیے۔

چکیدن، دیدن ، پروریدن ، رسانیدن

درسِ بیست و سوم

مجاهد لاثانی

سید جمال الدین افغانی

سیدجمال الدین افغانی در سال ۱۸۳۹ میلادی ، در اسد آباد ، که نزد همدان در ایران واقع است ، متولد شد. پدرش سید محمد صفدر او را همراه خود به کابل (افغانستان) برد و به تربیت وی همت گماشت. هنوز طفل ده ساله بود که علوم متداوله را نزد علمای کابل فرا گرفت. به سن هیجده سالگی اولین بار به هند مسافرت نمود و

سپس فکر خدمت ملت اسلامیه را به سر گرفته ،و به مسافرت های زیادی قدم برداشت و به حجاز و ترکیه و اروپا و ایران و مصر و عراق رفت.
چندی در مصر درس می داد ولی بعد به امر دولت مصر ، آن کشور را ترک گفته به پاریس (پایتخت فرانسه) رفت و از آنجا روزنامه ای به زبان عربی منتشر ساخت. توسط مقالات این روزنامه تمام مسلمانان جهان اخطار می نمود که فرنگیان کشورهای اسلامی را هدف حرص و آز خود ساخته اند باید متحد شده طوق غلامی را از گردن خود بیرون کنیم. او در راه آزادی خواهی مسلمانان و سربلندی اسلام از هیچ گونه فداکاری و جانفشانی دریغ نمی ورزید.
جمال الدین در لندن بود که سلطان عبدالحمید (پادشاه ترکیه) او را به ترکیه دعوت نمود، بنابر چهار سال آنجا بود و به سال ۱۸۹۷ میلادی در همان جا به رحمت حق پیوست.

سید جمال الدین خطیب شیرین مقال و دانشمند خوشخصال بود. شب دیر به خواب می رفت و صبح زود از خواب بیدار می شد. لباس ساده در بر می کرد. او بلند همت و عالی حوصله بود. به همین جهت حضرت علامه اقبال او را از دل و جان دوست می داشتند.

(نصیر شادانی)

فرهنگ

همت گماشت : پوری توجه کی — منتشر ساخت : جاری کیا

مقالات : مضامین — اخطار نمود: خبردار کیا، یاد دلایا

هدف : نشانہ
آز : طمع، حرص
فدا کاری : قربانی
در بر کردن : پہننا
فرا گرفتن : سیکھنا
علوم متداولہ : وہ علوم جن کے پڑھنے کا رواج ہو

تمرین

۱- مندرجہ ذیل سوالات کا اردو میں ترجمہ کیجیے۔

۱- سید جمال الدین کجا متولد شد ؟
۲- سید در مصر چه می کرد و آن ملک را چرا ترک گفت؟
۳- سید در پاریس چه می کرد ؟
۴- سید به توسط مقالات خود به مسلمانان چه اخطار می نمود؟
۵- سید چه نوع مردی بود ؟

۲- پرشور ، جسور ، غیور اور معمور کو اپنے جملوں میں استعمال کیجیے۔

۳- گشتن ، گردیدن ، نشستن ، برخاستن ، خوابیدن اور غنودن سے ترتیب وار ماضی قریب، مضارع، حال، امر، نہی اور مستقبل بنائے اور بتائیے کہ یہ فعل لازم ہیں یا متعدی ؟

۴- خالی جگہ پر کریں۔

۱- همدان در ایران ..... است.
۲- به تربیت وی همت .....
۳- از هیچ گونه فداکاری و جانفشانی ..... نمی ورزید.

درسِ بیست و چهارم

چراغِ برق

در زمانهای بسیار قدیم چراغ نبود. همین که آفتاب غروب می کرد و هوا تاریک می شود، همه می خوابیدند. پس از مدتی مردم آتش را کشف کردند. کم کم به فایده های آن پی بردند و شبها در نورِ آتش دورِ هم جمع می شدند. پس از زمانی دراز انسان ترقی کرد و توانست از چربی و فتیله و چوب، مشعل بسازد و در تاریکی از نور آن استفاده کند. ولی نور مشعل کم بود و زود خاموش می شد. پس از آن با پی و موم و فتیله، پی سوز و شمع درست کردند. هر چند که پی سوز و شمع بهتر از مشعل بود، ولی نورِ آنها هم کافی نبود.

مردم همیشه در جستجوی وسیله ای بودند تا در تاریکی، نور بیشتری داشته باشند. عاقبت پس از اینکه نفت پیدا شد چراغ نفتی را ساختند که فتیلهٔ آن با نفت می سوخت. از شیشه برای آن لوله درست کردند. چراغ نفتی بسیار بهتر از پی سوز و شمع بود و نور بیشتری هم داشت. با چراغ نفتی توانستند خیابانها را هم روشن کنند. مدتها مردم از چراغ نفتی استفاده می کردند.

سالها گذشت تا این که ادیسون، دانشمند آمریکایی، برق را اختراع کرد. امروز چراغ برق همه جا را روشن می کند. حالا مردم می توانند شبها در نور چراغ برق کار بکنند، بخوانند، بنویسند و خیاطی و تفریح بکنند.

فرهنگ

اختراع : نئی چیز پہلی بار بنائی، ایجاد کیا

دانشمند : عالم، سائنس دان

کشف کردند : پہلی دفعہ معلوم کیا

پیه سوز : دیا، جس میں چربی جلے

پیه : چربی

ادیسون : ایک سائنس دان کا نام، ایڈیسن

هوا تاریک می شد : اندھیرا ہو جاتا تھا، جب فضا تاریک ہو جاتی تھی۔

در جستجو وسیله ای بودند : کسی ذریعے کی تلاش میں تھے

پی بردند : سمجھ گئے

عاقبت : آخرکار

لوله : نالی، یا نلکی، چمنی

شمع : موم بتی

نفت : مٹی کا تیل

فتیله : بتی

تمرین

۱- مندرجہ ذیل سوالات کا اردو میں ترجمہ کیجیے ۔

۱- در زمانهای بسیار قدیم که چراغ نبود ، مردمان کی می خوابیدند ؟

۲- چون آتش را کشف کردند ، مردم شبها چه می کردند؟

۳- پیه سوز و شمع از چه درست کردند ؟

۴- چراغ نفتی با چه چیز روشن می شود ؟

۵- چراغ برق را که اختراع کرد و او از کجا بود ؟

۲- می خوابیدند ، کشف کردند ، پی بردند اور جمع می شدند کن کی طرف اشارہ ہے۔ یعنی کون سو جاتے تھے۔ کن لوگوں نے معلوم کیا، کون جان گئے اور کون جمع ہو جاتے تھے۔

۳- بسازد ، توانند اور نویسند کے مصادر لکھیے اور ان سے فعل حال بنائیے۔

درسِ بیست و پنجم

جوانِ راستگو

روزی جوانی بملاقات حضرت قائداعظم آمد و خواهش کرد که اگر جناب عالی شفاعت بفرمایید میتوانم در فلان اداره شغلی پیدا کنم. حضرت قائداعظم فرمودند که من هیچ وقت از کسی شفاعت نمی کنم ولی بعد از آن کمی فکر کرد و از دانشجو سوال فرمود که وقتی در دانشکده یا دانشگاه تحصیل می کرد ی ،گاهی در بازی ها هم شرکت می کردی ؟ گفت خیر. باز پرسیدند گاهی در فعالیت های ادبی شرکت می کردی ؟ گفت خیر ، من در دوره های تحصیلی خود فقط درس می خواندم. فرمود تشریف ببرید من از افراد تنبل و مثل شما شفاعت نمی توانم بکنم .جوان کمی عقب رفت و گفت شفاعت بفرمایید یا نه من ابداً دروغ نخواهم گفت و از اتاق بیرون شد.

حضرت قائداعظم فرمود گوش کن ولی تا آن وقت او رفته بود، فوری زنگ زده منشی خود را خواستند و دستور دادند که آن جوان را پیش من آورید.آن جوان دوباره خدمتش شرفیاب شد. قائداعظم با لبخندی ملایم فرمود که من برخلاف اصول خود از تو شفاعت خواهم کرد به شرط این که قول بدهی تو در آینده نیز هیچ دروغ نخواهی گفت.

(محمد بشیر حسین مرحوم)

فرهنگ

دانشجو : طالب علم
شفاعت : سفارش
شغلی پیدا کنم : مجھے کوئی نوکری مل جائے
فعالیت های ادبی : ادبی سرگرمیاں
تنبل : سست، کاہل
هیچکاره : نکما، بے کار
ابداً : ہرگز
بیرون شد : باہر نکل گیا، باہر چلا گیا
گوش کن : سنو، بات سنو
منشی : سیکرٹری
لبخندی ملایم : ہلکی مسکراہٹ
آینده : آنے والا زمانہ، مستقبل

گفت "خیر" : اس نے کہا "نہیں" آجکل لفظ "خیر" اور "نخیر" دونوں نہیں اور انکار کے موقع پر استعمال ہوتے ہیں۔

تمرین

۱- درج ذیل سوالوں کے فارسی میں جوابات دیں۔

۱- جوان از قانداعظم چه خواهش نمود ؟
۲- حضرت قانداعظم از دانشجو چه سوالها فرمود ؟
۳- جوان چه جواب داد ؟

درسِ بیست و ششم

ورزش

ورزش برای همه مردم از زن و مرد و کوچک و بزرگ لازم است. ورزش چنانکه بعضی تصور کرده اند تنها برای جوانان سود مند نیست بلکه خورد سالان و سال خوردان نیز بدان محتاج اند.

ورزش در نمو بدن بچه های کوچک تاثیر بسیار دارد و پیر مردان را نیز قوی و سالم نگاه می دارد. ورزش باید در هوای آزاد و فضای کشاده بعمل آید و در جای سرپوشیده و محدود بی فایده بلکه زیان آور است.

بهترین ورزشها راه رفتن و گردش در هوای آزاد است. توپ بازی و دویدن برای بهداشت و بهزیست از بس مفید است. شنا عضلات انسان را قوی و محکم می سازد.

باغبانی بدن را سالم و خاطر را مشغول و دل را مسرور می دارد. اسپ سواری هم ورزشی است که بدن را قوی و چابک می سازد و روح را نشاط و انبساط می بخشد.

هر کس باید به فراخورِ حال و سالِ خویش ورزش کند.

فرهنگ

تصور کرده اند : خیال کرتے ہیں

سود مند : مفید، فائدہ مند

خورد سال : بچہ، نوعمر، کم عمر

زیان آور : نقصان دہ

گردش : سیر

سال خورده : بوڑھا، ضعیف

نمو : بالیدگی، افزائش، بڑھنا

سر پوشیده : ڈھکی ہوئی

نشاط و انبساط : خوشی و مسرت

بهزیست : تندرستی

عضلات : پٹھے

فراخور : مطابق، لائق

سالم : تندرست

محدود : گھری ہوئی جگہ

توپ بازی : فٹ بال کا کھیل

شنا : تیراکی

مشغول : مصروف، دل لگا رہتا ہے

تمرین

۱-فارسی میں جواب دیجیے۔

۱- ورزش برای که لازم است ؟

۲- ورزش به پیر مردان چه فایده می دهد ؟

۳- ورزش کجا باید کرد ؟

۴- بهترین ورزش ها چیست ؟

۵- توپ بازی و دویدن چه اثر دارد ؟

۲-اس سبق میں سے تین مرکب توصیفی چن کر ان کے معنی لکھیے۔

۳-زن و مرد، کوچک و بزرگ، هوای آزاد و فضای گشاده، توپ بازی و دویدن کیسے مرکب ہیں ؟

۴-گفته اند، آید، می سازد، می بخشد اور رود کس کس فعل کے کون کون سے صیغے ہیں؟ ہر ایک کی گردان لکھیے۔

درسِ بیست و هفتم

اقبالؒ

اقبال شاعر ملی پاکستان است. او را حکیم مشرق و حکیم الامت نیز می گویند. پدرش شیخ نور محمد مردی درویش مشرب بود. اقبال در سال ۱۸۷۷ میلادی در "سیالکوت" به دنیا آمد. علوم دینی و دنیوی را نزد مولانا میرحسن در همان شهر فراگرفت. سپس به لاهور رفت و در دانشکده دولتی لاهور به تحصیلاتِ عالی پرداخت. در این دانشکده آقای آرنلد استاد انگلیسی اوبود.

بعد از آن اقبال به اروپا رفت و پس از پایان تحصیلات خود در انگلستان و آلمان به میهن خود باز گشت.اقبال به زبانهای اردو و فارسی اشعار بسیاری سروده است. اول به زبان اردو شعر می گفت ولی بعد از آن زبان فارسی را برای شعر گفتن انتخاب کرد، زیرا به زبان فارسی علاقه فراوانی داشت. اقبال برای کودکان هم شعرهای خوبی گفته است. مجموعه های اشعار اردو و فارسی اقبال از این قرار است.

1- اسرار خودی
2- رموز بی خودی
3- زبور عجم
4-پیام مشرق
5- جاوید نامه
6- پس چه باید کرد ای اقوام شرق
7- بانگ درا
8 - بال جبریل
9- ضرب کلیم

شش کتاب اول به زبان فارسی وسه‌کتاب آخر به زبان اردو است. و یکی دیگر "ارمغان حجاز" است که به هر دو زبان است.

اقبال به وسیله اشعار خود مسلمانان هند را بیدار کرد و آنان را به کارو کوشش

واداشت. مسلمانان هندوستان فکر اقبال را عملی ساختندو باهم متحد شدند و تحت راهنمایی قائداعظم محمد علی جناح برای تشکیل کشور پاکستان کوشش کردند و موفق شدند.

اقبال در شصت و یک سالگی در روز بیست و یکم آوریل، در سال ۱۹۳۸ میلادی به رحمت حق پیوست. هر سال در سراسر پاکستان مجالسی به نام "روز اقبال" برپا می شود.

فرهنگ

شاعر ملی : قومی شاعر

حکیم الامت : مسلمان قوم میں دانا انسان

تحصیلات عالی : اعلیٰ تعلیم

میهن : وطن

آوریل : اپریل

فراگرفتن : حاصل کرنا

حکیم مشرق : مشرق کا دانا آدمی

درویش مشرب : فقیرانہ طبیعت کا آدمی

آلمان : جرمنی

موفق شدند : کامیاب ہوگئے

واداشتن : آمادہ کرنا

تمرین

۱۔ درج ذیل سوالات کا فارسی میں جواب دیجیے۔

۱- اقبال را علاوه بر شاعر ملی چه لقب ها داده اند ؟

۲- او در کدام سال به دنیا آمد ؟

CamScanner

۳- او علوم دینی و دنیوی را نزد چه کسی فرا گرفت ؟
۴- آیا اقبال برای کودکان هم چیزی سروده است ؟
۵- اقبال به وسیله اشعار خود چه گفته است ؟

۲- سرودن ، آمدن ، پرداختن سے ماضی استمراری اور فعل مستقبل کی گردان کیجیے۔
۳- پہلے پیراگراف میں سے سب اسمائے معرفہ چن کر لکھیے۔

درسِ بیست و هشتم

دمی بخندیم

دستور زبان

معلم دبیرستان ، سر کلاس از بچه ها دستور می پرسید. به یکی از شاگردان گفت : زمان آینده " دزدیدن " را صرف کن.
شاگرد بلند شد و گفت :
من بزندان خواهم رفت. تو بزندان خواهی رفت ...

(مجله هنر و مردم)

فرهنگ

معلم : سکول ماسٹر
به بچه ها : شاگردوں کو
دبیرستان : ھائی سکول
دستور : قواعد، گرامر

زمان آینده : فعل مستقبل　　صرف کن : گردان کرو

بلند شد : کھڑا ہوا　　زندان : قیدخانہ

تمرین

۱-درج ذیل سوالات کا فارسی میں ترجمہ کیجیے۔

۱- معلم دبیرستان چه درس میداد ؟

۲-او به یکی از شاگردان چه گفت ؟

۳- شاگرد باهوش چه کرد و چه جواب داد؟

۴- کسی که دزدی کند به کجا می رود ؟

۲-درس میداد ، بلند شد، صرف کن کون سے فعل ہیں۔ان کی گردانیں کیجیے۔

۳-دزدیدن مصدر سے فعل مستقبل بنا کر گردان کیجیے۔

۴- گفت ، کون سے مصدر کا ماضی مطلق ہے۔اس سے ماضی قریب بنا کر گردان کیجیے۔

درسِ بیست و نہم

چہار فصل سال

احمد و حامد به مدرسه می رفتند. در راه احمد به حامد گفت که چند روز پیش درباره ساعت از پدر جان سوال کردیم. آیا بهتر نیست که امروز درباره فصلهای سال پاکستان از آموزگار خود بپرسیم. قرار گذاشته وارد کلاس شدند. احمد می دانست که

در تابستان دبستانها تعطیل می شود. از آموزگار پرسید. تابستان پاکستان چند ماه است؟

آموزگار: تابستان سه ماه است. حامد پرسید فصل های دیگر چه طور؟

آموزگار: فصلهای دیگر هم هر کدام سه ماه است. در فصل بهار زمین سبز و خرم می شود. درختها از سر نو برگ می آورد و گل می کند. بهار در پاکستان از اول آوریل شروع میشود.

احمد: جناب استاد! بعد از بهار کدام فصل می آید؟

آموزگار: بعد از بهار تابستان می آید. در تابستان هوا خیلی گرم می شود. در این فصل بعضی میوه ها می رسد. دهقانها گندم و جو را درو می کنند.

تابستان که تمام شد پاییز شروع می شود. در اواخر این فصل برگ درختان زرد می شود و باد آنها را می اندازد. این فصل را فصل خزان یا برگ ریزان نیز میگویند. بعد از پاییز زمستان می آید. زمستان فصل سرما برف و یخ بندان است.

حامد: معلم محترم! آیا در پاکستان هم هر فصل سه ماه دارد و ترتیب آنها مثل فصلهای ایران است؟

آموزگار: نه خیر. فصلهای پاکستان کمی مختلف است.

بهار پاکستان از اول مارس شروع میشود و تا اواخر آوریل می ماند. بعد از آن فصل تابستان است که تا اواخر ماه اوت ادامه دارد. ماه اوت هم موسم بارش است و هم گرما. سپتامبر و اکتبر هوا کمی معتدل است. زمستان پاکستان از اوایل ژانویه تا اوایل مارس است.

احمد و حامد: خیلی ممنونیم آقای معلم

فرهنگ

قرارگذاشته : طے کرکے، فیصلہ کرکے

گل می کند : پھولتے ہیں، پھول لاتے ہیں

درو میکنند : کاٹتے ہیں

یخ بندان : برف جمادینے والا، سخت سردی

مارس : مارچ

اوت : اگست

ژانویه : جنوری

چه طور : کس طرح

می رسد : پک جاتے ہیں

پاییز : خزاں

ممنونیم : ہم احسان مند ہیں

آوریل : اپریل

سپتامبر : ستمبر

برگ ریزان : پت جھڑ

تمرین

۱-درج ذیل سوالات کا فارسی میں ترجمہ کیجیے۔

۱- سال پاکستان چند فصل دارد ؟

۲-فصل پاییز را چه میگویند ؟

۳- در فصل تابستان دهقانها چه کار میکند ؟

۴- در آخر پاییز درختها چه طور است ؟

۲-چند ، چه طور، کدام ، کی اور " آیا " حروف کی کونسی اقسام ہیں؟

۳-اس سبق سے تین فعل لازم چن کران سے فعل متعدی بنا کر لکھیے۔

۴-ریزاند کون سا فعل ہے؟ اس کی پوری گردان لکھیے اور اس سے ماضی بعید بنا کر گردان لکھیے۔

درسِ سی ام

با خلق خدای کن نکویی

روزی زن بدکار از صحرایی می گذشت. سگی را دید از پا افتاده و از تشنگی داشت می مرد. دلش به حال آن حیوان سوخت. این ور آن ور نگاه کرد. از حسن تصادف در آن نزدیکی چاه آب را پیدا کرد. کفش خود را با روسری بسته، کمی آب کشید و با عجله نزد سگ آمد و چند قطره آب در دهانش ریخت و از مرگ نجاتش داد. سگ چشم باز کرد و دُم خود را جنبانید و پای زن را لیسید. روز دیگر بزرگی در خواب دید که خداوند تعالی تمام گناهان این زن را بخشیده است.

خواهی که خدای بر تو بخشد　　با خلق خدای کن نکویی

(سعدی)

فرهنگ

از پا افتاده : گرا پڑا تھا، نڈھال پڑا تھا　　این ور آن ور : ادھر ادھر

داشت می مرد : جان نکل رہی تھی، مر رہا تھا　　حُسنِ تصادف : حُسنِ اتفاق

دلش سوخت : اسے بہت رحم آیا، اس کا جی کڑھا۔　روسری : وہ کپڑا جو عورتیں سر کو لپیٹ لیتی ہیں، دوپٹا

با عجله : جلدی سے

از مرگ نجاتش داد : اسے مرنے سے بچالیا

تمرین

۱-درج ذیل سوالات کے فارسی میں جواب دیجیے۔

۱- چه نوع زنی از صحرا می گذشت ؟

۲- زن بدکار ای در صحرا چه دید ؟

۳- زن چه طور آب از چاه کشید ؟

۴- بعد از آب خوردن سگ چه کرد ؟

۵- بزرگی در خواب چه دید ؟

۲-روزی ، صحرایی ، سگی اور بزرگی ان چار اسموں کے آخر میں "ی" ہے، لیکن اسی سبق میں آگے دور مقام پر "سگ" اور دو مقام پر "زن" آیا ہے۔ دونوں کا فرق بیان کیجیے۔

۳- داشت می رفت و دارد می رود کو اپنے جملوں میں استعمال کیجیے۔

۴-فارسی میں ترجمہ کیجیے۔

۱-ہمیں انسانوں کے ساتھ حسن سلوک سے پیش آنا چاہیے۔

۲-مخلوق خدا کے ساتھ نیکی کرنی چاہیے۔

۳-اس کے دل میں رحم آ گیا۔

۴-اس نے کتے کو پانی پلایا۔

درسِ سی و یکم

بهرما مشکل گشا علم است، علم

در جهان واجب به ما علم است ، علم
مرد و زن را رهنما علم است ، علم

آنچه پیغمبرؐ به ما واجب نمود
آشکار و برملا ، علم است ، علم

کودکان را در زمان کودکی
باعث نشو و نما علم است ، علم

گر گره در کار ما افگند چرخ
بهر ما مشکل گشا علم است ، علم

هر که بی علم است، انسانش مخوان
روح را نور و ضیا علم است، علم

از برای علم ، عالم خلق شد
موجد ارض و سما علم است ، علم

احتیاج است آنکه ما را خوار کرد
رفع ما یحتاج ما ، علم است ،علم

(آقای سید اشرف الدین رشتی)

فرهنگ

نشوونما : بڑھنا

ضیا : روشنی

ارض وسما : زمین وآسمان

خوار کردن : ذلیل کرنا، رسوا کرنا

گره در کار افگندن : مشکل پیدا کرنا، دشواری ڈالنا

موجد : ایجاد کرنے والا

ما یحتاج : وہ چیز جس کی ضرورت ہے، ضرورت

تمرین

۱-درج ذیل سوالات کے فارسی میں جواب دیجیے۔

۱- عالم چرا خلق شد ؟

۲- علم برای روح چیست ؟

۳- ما را که خوار کرد ؟

۴- مرد و زن را چه چیز راهنما است ؟

۵- هر که بی علم است او را چه می خوانیم ؟

۲-اس نظم کو زبانی یاد کیجیے اور اس کا اردو ترجمہ لکھ لیجیے۔

۳- " مخوان " کس فعل کا کون سا صیغہ ہے ؟

۴- مرد و زن ، آشکار و برملا ، نشوونما ، نور و ضیا ، ارض و سما کیسے مرکب ہیں ؟

درسِ سی و دوم

عید فطر

عید فطر بزرگترین جشن اسلامی مسلمانان است . مسلمانان این جشن راهر سال اول شوال می گیرند. مسلمانان در تمام ماه رمضان المبارك روزه می گیرند و درآخر این ماه مبارك وقتی ماه شوال رامی بینند، آن را هلال عید می نامند.روز عید همه به

این جهت خوشحال می شوند که خداوند عالم توفیق بخشید تا احکام و اعمال ماه رمضان را عمل نمودند. چند روز قبل از عید ، مردم به خویشان و دوستان خود کارت تبریک می فرستند.

روز آخر رمضان المبارك همه کس از پیروجوان و زن و مرد نزدیک غروب برای دیدن ماه پشت بام می آیند و بیتابانه به افق غرب نگاه می کنند. مخصوصاً بیست و نهم ماه همه روزه داران خیلی مشتاقند که ماه را ببینند. دخترها وقتی که هلال را می بینند و یا صدا های " ماه عید " و فردا بلند می شود به دستهای شان حنا می بندند. مردان شیرینی و رشته می خرند. خانم ها لباس نو می دوزند. همه منتظر هستند هرچه زود تر شب بگذرد و صبح بیاید. صبح که طلوع کرد تمام اعضای خانه حمام می کنند. لباس های نو و شیک می پوشند. عطر می زنند و الله اکبر گویان به طرف عید گاه می روند. قبل ازنماز همه کس به فقیران و مساکین فطرانه می پردازند. به خانه های خویشان ودوستان می روند و بعضی ها به بازی می پردازند. بزرگان خانواده بچه ها راعیدی می دهند. تمام روز باخوشی و شادمانی می گذرد. دراین جشن فرخنده بچه ها از همه بیشتر شادمان و خندان می باشند.

فرهنگ

همه : سب — همه کس : ہرآدمی، سارے لوگ

اصلاً : دراصل، حقیقتاً — به این جهت : اس وجہ سے

خوشحال : خوش — بسلامتی : صحت وسلامتی کے ساتھ

رعایت شوده : بجالایا ہے — کارت تبریک : عیدکارڈ، مبارک بادکا کارڈ

نزدیک غروب : سورج چھپنے سے قریب
افتخار می ورزد : فخر کرتا ہے
غوغایی بپا می شود : ایک شور مچ جاتا ہے
رشته : سویاں
اعضای خانه : گھر کے افراد
شیک : اجلا یا اجلے
فطرانه می پردازد : فطرانہ ادا کرتا ہے
بغل می کنند : بغل گیر ہوتے ہیں
خویشان : رشتہ دار
باد بادك : پتنگ
هوا می کنند : اڑاتے ہیں
فرخنده : مبارک
به بازی می پردازند : کھیل یا کھیلوں میں لگ جاتے ہیں
صبح که طلوع کرد : اب جو صبح ہوئی، صبح جو ہوئی تو

تمرین

۱- درج ذیل سوالات کے جوابات فارسی میں دیجیے۔

۱- روز عید همه کس چرا خوشحال اند ؟
۲- کدام کس بیشتر خوش وقت است ؟
۳- هر طرف چه صدایی بلند می شود ؟
۴- دختر ها چه می کنند ؟
۵- بعد از نماز عید چه می کنند ؟

۲- مندرجہ ذیل جملوں میں سے اسم موصول چنیے ؟

(الف) مردی که می آید برادر من است.
(ب) زنی که می رفت عمه ام بود.

(ج) بچه ای که درس می خواند برادر زاده من است.
(د) کسی که بر صندلی نشسته است آموزگار است.

۳- هلال ، عید ، لباس اور فطرانه کو اپنے جملوں میں استعمال کیجیے۔

۴-شادان اور خندان صفت حالیہ ہیں۔ ریختن ، گریختن اور گریستن سے بھی ایسی ہی صفات بنائیے۔

درسِ سی و سوم

خوار بار فروشی

روزی احمد و حامد همراه با پدر خود به خوار بار فروشی رفتند. دم در که رسیدند ، صاحب مغازه جلو آمدو بالبخندی گفت " خوش آمدید "

صاحب مغازه : خواهش می کنم بفرمایید داخل، چه می خواهید ؟

احمد و حامد : السلام علیکم

محمود : لطفاً یک کیلو قند و یک شیشه شربت صندل به من بدهید.

(فروشنده قند را می کشد و شیشه شربت را از ویترین در آورده روی میز می نهد)

فروشنده : دیگرچه لازم دارید ؟

محمود : بلی یادم آمد چیز های دیگر هم لازم دارم.

صاحب مغازه : بلی آقا بفرمایید چه تقدیم کنم.

محمود : عرض می شود که یک کیلو روغن نباتی و دو کیلو لپه و یک کیلو

ماش ، نیم کیلو لوبیا و سه قالب صابون رخت شویی و چهار قالب صابون حمام و یک قوطی چای و یک بسته نمک ساییده و نیم کیلو زرد چوبه و یک سیر ادویه (زیره ، هل سیاه، میخنگ ، فلفل سیاه و دارچین)

(فروشنده در ظرف چند دقیقه هما چیز را حاضر می سازد)

فروشنده : دیگرچه فرمایشی دارید ؟

احمد : پدر جان ! برای ما یک شیشه شربت بادام بخرید.

محمود : حامد جان ! شما چیزی نگفتید . برای شما چه بخرم.

حامد : پدر جان . برای من یک بسته شکلات و یک جعبه بسکویت بخرید.

احمد : بابا جان ! یادت نرود ، صابون رختشویی و صابون حمام هم لازم است.

محمود : آفرین پسرم ، مامان تان یک بسته چای ، نمک و فلفل همه خواسته بود. (فروشنده همه چیز را فوری حاضر می سازد و محمود از او صورت حساب می خواهد).

فروشنده : (صورت حساب را به دست محمود می دهد و می گوید) بفرمایید صورت حساب.

محمود : چقدر شد ؟

فروشنده : دویست و پنجاه روپیه

محمود پول می پردازد و به صاحب مغازه ، خداحافظ می گوید.

صاحب مغازه : به سلامت. خیلی خیلی خوش آمدید آقایان.

فرهنگ

خوار بار فروشی : کھانے پینے کی چیزوں کی دکان

صاحب مغازه : دکان دار

برنج : چاول

کشید : تولا

روغن نباتی : بناسپتی گھی

صابون رخت شویی : کپڑے دھونے کا صابن

شکلات : چاکلیٹ

صورت حساب : بل

سیر : ایرانی سیر تقریباً ۷۵ گرام کے برابر ہوتا ہے

دم در : دروازے پر

بالبخندی : ایک مسکراہٹ کے ساتھ

فلفل : مرچ

ویترین : شیشے کی الماری، شوکیس

لپه : چنے کی دال

بسته : پیکٹ

بسکویت : بسکٹ

پرداختن : ادا کرنا

تمرین

۱-درج ذیل سوالات کے جوابات فارسی میں لکھیے۔

۱-احمد و حامد با پدر خود به کجا رفتند ؟

۲- چون دم در رسیدند صاحب مغازه چه کرد و چه گفت ؟

۳- ادویه یعنی چه ؟

۴- محمود به احمد و حامد نگاه کرده و چه گفت ؟

۵- محمود به حامد چه گفت و او چه جواب داد ؟

۲-می روم ، دارید ، گفت اور بخرید کو جملوں میں استعمال کیجیے۔

2-فارسی میں ترجمہ کیجیے۔

(الف) حامد میاں تم نے نہیں بتایا کہ تمہارے لیے کیا خریدوں؟

(ب) ابا جان مجھے یہاں سے کسی چیز کی ضرورت نہیں ؟

(ج) پیارے بیٹے ! کوئی چیز تو خرید لو۔

(د) بہت اچھا آپ تھوڑی سی مٹھائی میرے لیے بھی خرید لیجیے۔

۳- بدهید ، بخرید کون سے فعل ہیں۔ رفتن ، کوفتن ، دوختن سے بھی ایسے ہی افعال بنائیے۔

درسِ سی و چہارم

خنده کنیم

کرایه تاکسی

شخصی کنار خیابان از راننده تاکسی سوال کرد.

آقای راننده : از اینجا تا ایستگاه راه آهن چه قدر کرایه می گیری ؟

راننده : بیست روپیه

مسافر : برای این اثاثیه من چه قدر خواهی گرفت ؟

راننده : اثاثیه را مفت می برم.

مسافر : پس شما این اثاثیه را ببرید و من پیاده می آیم.

فرهنگ

خیابان : سڑک

ایستگاه راه آهن : ریلوے اسٹیشن

پیاده : پیدل

راننده تاکسی : ٹیکسی ڈرائیور

اثاثیه : سامان

تمرین

۱-درج ذیل سوالات کا فارسی میں ترجمہ کیجیے۔

۱- شخص از راننده تاکسی چه سوال کرد ؟

۲-راننده تاکسی چه جواب داد ؟

۳- مسافر باز چه پرسید ؟

۴- راننده اثاثیه را چطور می برد ؟

۵- سپس مسافر چه گفت ؟

۲-خواهی گرفت، ببرید اور می آیم کس کس فعل کے کون کون سے صیغے ہیں؟

۳-مندرجہ بالا تینوں افعال کی گردانیں کیجیے۔

۴-یہ لطیفہ اردو میں لکھیے۔

درسِ سی و پنجم

اتوبوس

احمد و حامد میخواستند که امروز زود به مدرسه بروند. راننده خود،رفیق را صدا زدند که آنها را ببرد مدرسه .

رفیق : صبح بخیر آقایان. ولی عرض میشود که ماشین مان امروز اصلاً روشن نمی شود، شاید با تریش خالی شده. من امروز این را می برم تعمیرگاه چون تعمیرات دیگری هم میخواهد. شما لطفاً با وسیله عمومی یعنی اتوبوس تشریف ببرید.

احمد : خیلی خوب. حامد جان ! بیا زود برویم ایستگاه اتوبوس که نزدیک منزل ماست (احمد و حامد از منزل خارج شده می روند طرف ایستگاه اتوبوس)

حامد : برادر جان ! شانس آوردیم . ماشین آمد. راننده پشت فرمان نشسته دارد بوق میزند شاید ما را دیده و میخواهد زود بیاییم بچه ها زود قدم برداشتند و سوار اتوبوس شدند. راننده دنده عوض کرد و اتوبوس حرکت کرد و راه افتاد. صندلی ها همه پر بود. فقط احمد جا پیدا کرد و حامد در وسط صندلی ها ایستاد.

ایستگاه بعدی خانمی سوار می شود ولی جای نشستن نیست. احمد فوری بلند می شود و می گوید بفرمایید خانم !

خانم : نه آقای عزیز. شما بفرمایید. شما چون اول آمدید باید بنشینید و منکه بعد از شما آمدم باید سرپا باشم.

احمد : اشکالی ندارد خانم . معلم ما بماپند داده که اگر جانباشد. جوانان باید سرپا باشد و به خانمها و سالمندان جا بدهند. شما بفرمایید.

خانم : (می نشیند و می گوید) سلامت باشید. خیلی متشکرم آقای عزیز!

کمک راننده: بچه ها کجا میخواهید بروید.

احمد: بلیط بیست پیسه نی بما بدهید و دبیرستان مسلم مودل ما را پیاده کن. (اتوبوس با حد اکثر سرعت خیابان میرفت و هنوز فقط دو کیلو متر رفته بودند که راننده یکدفعه ترمز، کشید و اتوبوس را نگهداشت)

حامد: چه شد آقای راننده؟

راننده: گمان میکنم میخی داخل لاستیک عقبی رفته و پنچر شده.

کمک راننده آمد پائین. زیر بدنه رفته دید و گفت: این لاستیک که اصلاً باد ندارد. خدا را شکر که چرخ جلویی پنچر نشد و الا تصادف میشد.

راننده: به کمک راننده گفت: زود باش چرخ یدکی را بیار و عوضش کن. چرخ را عوض کرده. دوباره راه افتادند.

هنوز دو سه کیلو متر رفته بودند که راننده باز اتوبوس را نگهداشت.

احمد: چه شد آقای راننده؟

راننده: اینجا پمپ بنزین است. میخواهیم از اینجا کمی سوخت بگیریم.

حامد: موتور این اتوبوس با بنزین کار میکند یا با روغن سیاه.

راننده: این روزها موتورهای اتوبوس ها اغلب با روغن سیاه کار میکند. بنزین را فقط در ماشین های شخصی میریزند. (سوخت گرفته دو مرتبه راه افتادند چند کیلومتر رفته بودند که کمک راننده صدا زد): ایستگاه دبیرستان مسلم مودل.

احمد و حامد پیاده شدند و رفتند به مدرسه.

(محمد بشیر حسین مرحوم)

فرهنگ

شوفر : ڈرائیور

باتری : بیٹری

وسیله : ذریعہ آمدوفت

وقتی که : جس وقت

شانس : موقع

پشت فرمان نشسته : سٹیرنگ پر بیٹھنا

دنده زد : گیر لگایا

ترمز : بریک

لاستیک : ٹائر

تصادف : حادثہ ٹکراؤ

چرخ یدکی : فالتو ٹائر

موتور : انجن

دومرتبه : دوبارہ

روشن نمی شود : سٹارٹ نہیں ہوتی

تعمیر : مرمت

ایستگاه : بس اسٹاپ

خاری : ایک کانٹا

راننده : ڈرائیور

بوق : ہارن

کمک راننده : کنڈیکٹر

نگهداشت : روک لی

بدنه : باڈی

چرخ جلویی : اگلا ٹائر

پمپ بنزین : پٹرول پمپ

روغن سیاه : ڈیزل

ماشین شخصی : ذاتی کار

سوخت : انجن میں جو چیز جلتی ہو اسے کہتے ہیں۔(پٹرول، ڈیزل وغیرہ) یعنی ایندھن

با حد اکثر ساعت خیابان : اس سڑک پر جتنی زیادہ سے زیادہ رفتار (کی اجازت تھی)

تمرین

۱- درج ذیل سوالات کا فارسی میں ترجمہ کیجیے۔

۱- احمد و حامد راننده خود را چرا صدا زدند ؟

۲- راننده چه عرض نمود ؟

۳- شانس آوردیم ، یعنی چه ؟

۴- راننده کجا نشسته بود و چرا بوق میزد ؟

۵- چون خانمی سوار شد احمد چه کرد و چه گفت ؟

۲- صدا زدند ، تمام شده، ماشین آمد، پیاده کن ، بوق می زند، کیسے افعال ہیں؟

۳- اس سبق سے پانچ اسمائے نکرہ یا عام چن کر لکھیے۔

۴- اس درس میں سے چار اسمائے معرفہ یا خاص چن کر لکھیے۔

درسِ سی و ششم

مادرِ ملت

خانم فاطمه جناح را " مادر ملت " می گویند. او خواهر کوچک حضرت قائداعظم بود. و در سال ۱۸۹۱ میلادی در شهر کراچی به دنیا آمد. زندگانی خود را فدای برادر بزرگ خود کرده بود. قائداعظم نیز مثل یک برادر شفیق به خواهر فداکار خود مهر می ورزید.

در تمام زندگانی این خواهر و برادر باهم بودند. قائداعظم هر کجا که می رفت فاطمه همراه شان بود.

فاطمه چون می دانست که برادر بزرگوارش به یک کاری عظیم کمر بسته است، در همه حال به خدمت او می پرداخت. هرکاری که ازدستش بود هیچ وقت خود داری نمی کرد. همیشه مواظب او بود. سفر باشد یا حضر، غذای برادر را تحت نظارت خود تهیه می کرد. وقتی که قائد بیدار بود، فاطمه نیز بیدار می ماند. اگر گاهی قائداعظم مریض می شدند، خودش به ایشان دارو می داد و از بارگاه خدای متعال برای بهبود شان دعا می کرد.

مثل قائداعظم، فاطمه نیز در تشکیل پاکستان خدمات شایانی را انجام داد و سهمی عظیم دارد.

بااین که تحصیلات خود را در اروپا به پایان رسانیده بود ولی هیچ تحت تاثیر دین و آیین اروپاییان قرار نگرفت بلکه طرز زندگی اسلام را بیشتر دوست داشت. همیشه لباس اسلامی می پوشید و مثل یک خانم مسلمان زندگی می کرد. بدین جهت است که مردم او را با لقب " مادر ملت " یاد میکنند. در خانه همیشه ملایم حرف می زد و برخادم های خود هیچ خشم نمی گرفت.

او در سال ۱۹۶۷ میلادی در کراچی فوت کرد. ما همه از دل و جان ممنون احسانات مادر ملت می باشیم.

فرهنگ

فدا کار : قربانی دینے والا

شفیق : مہربان، محبت کرنے والا

می پرداخت : مصروف رہتی تھی

شفقت : مہربانی

ملت : قوم

حضر : وطن میں رہنا

تهیه می کرد : تیار کرتی تھی
تحت نظارت : زیرنگرانی
متعال : خدا کی صفت ہے۔ بزرگ
تشکیل : بنانا
خدمات شایانی : خدمات شائستہ
سهم : حصہ
ممنون : احسان مند، شکرگزار
تحصیلات : علم کا حصول، تعلیم
آیین : طریقہ، طرز معاشرت
مواظب : وہ آدمی جو ہمیشہ کسی کام کی دیکھ بھال کرتا ہے، نگران اور پابند

تمرین

۱- درج ذیل سوالات کے فارسی میں جواب دیجیے۔

۱- مادر ملت کی بود ؟
۲- مادر ملت تحصیلات خود را کجا بپایان رسانیده بود ؟
۳- مادر ملت کدام طرز زندگی را بیشتر دوست میداشت ؟
۴- وفاتش در کدام سال و کجا اتفاق افتاد ؟
۵- در خانه طرز حرف زدن مادر ملت چه طور بود ؟

۲- پہلے پیراگراف کا اردو ترجمہ لکھیے۔

۳- شفیق ، فداکار ، مواظب اور بہبود کو اپنے جملوں میں استعمال کیجیے۔

درسِ سی و هفتم

چوپان دروغ گو

چوپانی گاه ، گاه بی سبب فریاد می کرد. "گرگ آمد ، گرگ آمد" اهل ده این فریاد را شنیده برای نجات او و گوسفندانش به سوی او می دویدند. ولی می دیدند که گرگی آنجا نیست و چوپان آنها را مسخره کرده است.چند نوبت آن چوپان همین طور شوخی کرد و از غوغای خویش اهل ده را گرد خود جمع می کرد.

از قضا روزی یک گرگ به گله زد. چوپان فریاد می کرد "گرگ ، گرگ" ولی مردم گمان کردند که این چوپان باز دروغ می گوید. چوپان از وحشت به هر سو می دوید و بانگ می زد" ای مردم ! گرگ گوسفند ان مرا خورد" ولی کسی به کمک او نرفت،چوپان تنها ماند و گرگ گوسفندان او را درید.

چوپان غمناك در حالت پشیمانی و نگرانی به سوی ده آمد. مردم گفتند که این نتیجه دروغ تو است.

فرهنگ

نجات : بچاؤ، رہائی

از قضا : اتفاقاً

کمک : مدد

مسخره کرده است : اس نے مذاق کیا ہے

ملتفت نشد : کسی نے توجہ نہ کی

نگرانی : فکر، پریشانی

تمرین

۱- درج ذیل سوالات کا فارسی میں جواب دیجیے۔

۱- چوپان گاه گاه چه میکرد ؟

۲- اهل ده چه میکردند ؟

۳- روزی که گرگ بگله زد ، چوپان چه کرد ؟

۴- مردم چه گمان کردند ؟

۵- چون چوپان غمناك سوی ده آمد ، مردم به او چه گفتند ؟

۲- اس سبق کے فرہنگ میں لکھے ہوئے فارسی الفاظ میں سے کوئی سے چار کو اپنے فارسی جملوں میں استعمال کیجیے۔

۳- خالی جگہ پر کیجیے۔

۱- چوپانی گاه گاه بی سبب فریاد ..... گرگ آمد گرگ آمد.

۲- چند نوبت آن چوپان همین طور ..... کرد.

۳- از قضا روزی یک گرگ ..... زد.

۴- چوپان از وحشت به هر سو می دوید و ..... می زد.

۴- اس سبق میں سے کوئی سے دو فعل ماضی مطلق اور دو ماضی استمراری چن کر علیحدہ علیحدہ لکھیے۔

درسِ سی و هشتم

احوال پرسی

احمد و حامد در صحن خانه خود زیر درخت نشسته بودند که پستچی آمد و نامه گوهر که دوستشان بود ، بدست شان داد. نوشته بود من چند روز است مریض ام. باهم مشوره کردند فردا باید برویم و ازش احوال پرسی کنیم.

احمد : السلام علیکم آقای گوهر. حال شما چه طور است ؟

گوهر : (در حالیکه روی تخت خواب در از کشیده بود) گفت : خیلی خوش آمدید. متشکرم قربان. حالا کمی بهترم

حامد : گوهر جان ! چه کسالتی داشتید. رنگت چقدر زرد شده.

گوهر : تب نوبتی داشتم. پزشک گفته ما لاریا است.

احمد : حالا هم قرص و دارو می خورید.

گوهر : دو سه رو زاست که نخوردم، ولی قبل از آن هم روزی سه بار دوا می خوردم و امپول می زدم دکتر توصیه کرده که حد اقل یک هفته استراحت کنم و غذایم فقط آب میوه و شیر است.

حامد : پزشک راست گفته است . مگریادت نیست که ما در کتاب هم خواندیم که پرهیز از علاج بهتر است .

احمد : ان شاء الله زود بهتر خواهید شد. حالا ما مرخص می شویم . خدا حافظ

گوهر : به سلامت . سلام بنده را به پدر محترم خود برسانید.

فرهنگ

پستچی : ڈاکیا
باهم : آپس میں
مشورت کردند : صلاح کی
باید برویم : ہمیں جانا چاہیے۔
روی تخت خواب : بستر پر
کسالت : ناسازی طبع، بیماری
تب نوبتی : باری کا بخار
آمپول : ٹیکا
حداقل : کم سے کم
توصیه کرد : ہدایت کی
مرخصیم : رخصت ہوتے ہیں، اجازت دیجیے

تمرین

۱- درج ذیل سوالات کا فارسی میں جواب دیجیے۔

۱- احمد و حامد کجا نشسته بودند ؟
۲- آنجا که آمد و بدست شان چه داد ؟
۳- احمد و حامد باهم چه مشوره کردند ؟
۴- احمد به خانه گوهر رسیده به او چه گفت ؟
۵- او در چه حال بود و چه جواب داد ؟
۶- گوهر چه کسالتی داشت ؟

۲- باید برویم ، کشیده بود، میخوردم اور خواهد شد فعل کی کون کون سی قسمیں ہیں؟ سب کی گردانیں لکھیے۔

۳- خالی جگہ پر کریں۔

۱- گوهر جان چه ..... داشتید ؟
۲- تب نوبتی داشتم پزشک گفته ..... بود.
۳- پزشک توصیه کرده یک هفته ..... کنم.
۴- به پدر محترم خود سلام ..... برسانید.

۴- " چه " کلمہ استفہام ہے یعنی سوال کے لیے آتا ہے آپ کہ ، کجا ، چرا ، کی اور چطور کو اپنے فارسی جملوں میں استعمال کیجیے۔